

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálně pedagogických studií

Bakalářská práce

Ludmila Flámová

Speciální pedagogika pro 2. stupeň základních škol a prostřední školy

**Orgán sociálně právní ochrany dětí a dětí s rizikovým
chováním**

Olomouc 2021

doc. Mgr. Michal Růžička, Ph.D.

Prohlašuji, že bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a zdroje, z nichž jsem čerpala, uvádím v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 28. 04. 2021

Ludmila Flámová

Poděkování

Touto cestou děkuji doc. Mgr. Michalu Růžičkovi, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a cenné rady při psaní bakalářské práce. Dále chci poděkovat také synovi Tomáši Flámovi, kurátorovi OSPOD Magistrátu města Zlína, za připomínky a rady vyplývající z jeho dlouholeté praxe. Své dceři, Lucii Flámové, děkuji za cenné rady k formální a stylistické stránce práce.

Obsah

ÚVOD	5
1. SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ	6
1.1 Zákon o sociálně právní ochraně dětí	6
1.2 Poskytování sociálně právní ochrany	7
1.2.1 Komu se poskytuje sociálně právní ochrana dětí?	7
2. RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE	10
2.1 Klasifikace poruch chování	12
2.2 Typy rizikového chování u dětí a mládeže	14
2.2.1 Agresivita a agresivní chování	14
2.2.2 Záškoláctví	15
2.2.3 Útěky	17
2.2.4 Krádeže	18
2.2.6 Kyberšikana	20
3. PŘEHLED STATISTICKÝCH ÚDAJŮ	24
4. VÝZKUMNÁ ČÁST	39
4.1 Výzkumné otázky	39
4.2 Cíl výzkumu	39
4.3 Výzkumné metody	40
4.3.1 Analýza dokumentů	40
4.3.2 Rozhovor	40
4.3.3 Pozorování	41
4.3.4 Případová studie	41
4.5 Charakteristika místa šetření a výzkumného vzorku	42
4.6 Získávání dat a zvolené výzkumné metody	43
4.7 Výsledky šetření	43
4.7.1 Rodinná anamnéza	43
4.7.2 Osobní anamnéza	44
4.7.3 Školní anamnéza	44
4.8 Odpovědi na výzkumné otázky	58
4.9 Diskuze	59
ZÁVĚR	61
Seznam literatury	63
Seznam zkratk	65
Seznam tabulek	65
Seznam grafů	66

ÚVOD

Tématem diplomové práce je *Orgán sociálně právní ochrany dětí a dětí s rizikovým chováním*. Toto téma jsem si zvolila z toho důvodu, že je mi, jako učitelce na ZŠ, blízká nejen práce s dětmi, ale zároveň jsem před několika lety pracovala jako terénní pracovníce na oddělení sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Díky tomu jsem měla možnost nahlédnout do problematiky týkající se výchovy a péče o děti nejen v konkrétních rodinách, ale i ve školách.

Je důležité si uvědomit, že právem každého dítěte je vyrůstat v harmonickém a klidném rodinném prostředí. Povinností rodičů je o děti pečovat a zdárně je vychovávat. Bohužel ne všichni rodiče mohou nebo se umí řádně postarat o své děti. V mnohých rodinách proto vznikají různé krizové situace, které se odráží na chování dítěte. V takových situacích je potřebná pomoc nestranných a nezáujatých pracovníků OSPOD a dalších odborníků tak, aby se těmto situacím zamezilo a děti následně nevykazovaly projevy rizikového chování.

Práce je rozdělena na dvě větší části – teoretickou a praktickou část. Teoretická část je rozčleněna do tří hlavních kapitol. První kapitola je věnována orgánu sociálně právní ochrany dětí z pohledu zákona. Druhá pojednává o rizikovém chování dětí v rodině i mimo ni. Třetí obsahuje přehled statistických údajů jednotlivých obcí s rozšířenou působností (ORP) Zlínského kraje za posledních pět let.

Praktická část je zaměřena na kvalitativní výzkum. Zabývá se kazuistikou žáka s rizikovým chováním a řešením jeho chování z pohledu školy, která musela intenzivně spolupracovat s orgánem sociálně právní ochrany dětí, aby bylo tomuto rizikovému chování zamezeno, anebo bylo alespoň co nejvíce zmírněno.

Cílem práce je poukázat na specifika práce orgánu sociálně právní ochrany dětí a jeho působení při řešení rizikového chování, které se u dětí vyskytuje. Orgán sociálně právní ochrany dětí je orgánem, který musí při řešení rizikového chování spolupracovat s dalšími institucemi, aby bylo postupováno v nejlepším zájmu těchto nezletilých dětí.

1. SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

Sociálně právní ochrana dětí je zakotvena jak v našem právním systému, tak v mezinárodních úmluvách. Jedná se například o Úmluvu o právech dítěte, o zákon o sociálně právní ochraně dětí apod.

1.1 Zákon o sociálně právní ochraně dětí

Stěžejním zákonem, kde je ošetřena sociálně právní ochrana dětí (dále jen SPOD) je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí (dále jen „zákon o ZSPOD“).

Samotný zákon plní jakousi funkci ochrany práv dítěte na jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu. Zahrnuje také ochranu jeho oprávněných zájmů a jmění. Jeho cílem je směřovat k obnovení funkcí rodiny, popřípadě k zajištění náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže setrvat ve své vlastní rodině, a to ze zvlášť závažných důvodů. Takovým důvodem může být např. alkoholismus v rodině, ohrožování výchovy dítěte apod.

Práva a zájmy dítěte upravují rovněž další zákony a zvláštní předpisy, které se věnují vždy konkrétní oblasti. Mezi takové právní předpisy patří školský zákon, občanský zákoník, občanský soudní řád, trestní zákon, zákon č. 109/2002 Sb., o ústavní a ochranné výchově, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, právní předpisy o sociálním zabezpečení, zákon 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, a o změně souvisejících zákonů, zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů.

Pro účely ZSPOD se dítětem rozumí nezletilá osoba. Čl. 1 sdělení č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte (dále jen „Úmluva“) definuje, že dítětem se rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jež se na dítě vztahuje, není-li zletilosti dosaženo dříve, např. sňatkem.

Sociálně právní ochrana dětí je zakotvena dále také v Úmluvě. Úmluvu ratifikovala Česká a Slovenská Federativní republika v New Yorku dne 30. září 1990. Ratifikační listina byla po vyjádření souhlasu Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní republiky a ratifikaci prezidentem uložena dne 7. ledna 1991. Je publikována ve Sbírce zákonů jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 104/1991 Sb.

Úmluva je rozdělena do tří částí. První část obsahuje soubor práv dítěte. Vymezuje politická, občanská, sociální a ekonomická práva dítěte. Druhá část se zabývá Výborem pro práva dítěte a ratifikací. Třetí část uvádí podmínky přistoupení a vypovězení Úmluvy. Tato Úmluva je formulována s respektem ke všem kulturním, etnickým, náboženským, politickým, ekonomickým a dalším odlišnostem mezi jednotlivými státy, národy a národnostními menšinami.

1.2 Poskytování sociálně právní ochrany

Na úvod je nutné podotknout, že sociálně právní ochranu dětí zajišťují orgány sociálně právní ochrany dětí. § 4 ZSPOD jsou charakterizovány jednotlivé OSPOD jako krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady a újezdní úřady, ministerstvo, Úřad, Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu. Sociálně právní ochranu zajišťují obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně právní ochranu dětí, další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně právní ochrany pověřeny.

Na mezinárodní úrovni se sociálně právní ochranou dětí zabývá Úřad pro mezinárodní ochranu dětí (dále jen Úřad) se sídlem v Brně. Tento je správním úřadem s celostátní působností a je podřízen Ministerstvu práce a sociálních věcí.

1.2.1 Komu se poskytuje sociálně právní ochrana dětí?

Sociálně právní ochrana se poskytuje dítěti, které má trvalý pobyt na území České republiky nebo má podle zvláštního předpisu (zákon č. 326/1996 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 140/2001 Sb.) upravujícího pobyt cizinců na území České republiky trvalý pobyt nebo je hlášeno k pobytu na území ČR po dobu nejméně 90 dnů.

ZSPOD jasně vymezuje v §6, že sociálně právní ochrana dětí se zaměřuje především na děti, jejichž rodiče zemřeli nebo jejichž rodiče neplní řádně své povinnosti, které plynou z rodičovské odpovědnosti. Zaměřuje se ale i na ty děti, u kterých rodiče tato práva jakkoliv zneužívají, nebo kde byly děti rozhodnutím soudu svěřeny do výchovy jiné osoby, která je zodpovědná za výchovu dítěte a tato osoba si rovněž řádně neplní povinnosti související s výchovou dítěte. Výše uvedený zákon se věnuje i dětem, které vedou zahálčivý nebo dokonce nemravný život. Do dané oblasti můžeme zařadit děti, které zanedbávají školní docházku, jsou ohroženy závislostí, živí se prostitucí nebo se

dopustily nějakého trestného činu. Poslední skupinou, na kterou se zákon zaměřuje, jsou děti, které utíkají od rodičů, nebo na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující jejich zdraví, mravní vývoj, lidskou důstojnost apod.

Každý je oprávněn upozornit rodiče na závadové chování jejich dětí. Rovněž každý má právo upozornit OSPOD na porušení povinností vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti, na skutečnost, že rodiče nemohou tyto povinnosti plnit nebo v rodině nastaly jiné skutečnosti uvedené v §6 tohoto zákona. O pomoc OSPOD má právo požádat také rodič a osoba vykonávající svá práva a povinnosti. Stejně tak může o pomoc OSPOD, zařízení sociálně právní ochrany, státní orgány a další instituce při ochraně svého života a svých práv zažádat samo dítě. Tyto orgány a osoby jsou ze zákona povinny dítěti poskytnout odpovídající pomoc i přesto, že o tom neví jeho rodiče. S ohledem na rozumovou vyspělost může dítě prezentovat své názory bez vědomí rodičů, pokud se to dotýká ochrany jeho osoby. Nejen OSPOD, ale i další instituce, na které se dítě obrátí s žádostí o pomoc, by měly jeho vyjádření věnovat patřičnou pozornost tak, aby nebyl ohrožen a narušen psychický a citový vývoj dítěte. Je-li dítě účastníkem soudního nebo správního řízení, nebo jedná-li se o rozhodnutí vzhledem k jeho osobě, OSPOD ho informuje o všech skutečnostech.

V případě, že nastane situace, která ohrožuje výchovu a vývoj dítěte a rodiče nemohou nebo nejsou schopni tuto situaci řešit, OSPOD ukládá opatření sociálně právní ochrany na ochranu dítěte a snaží se pomoci rodičům nebo osobám odpovědným za výchovu dítěte. Opatření by na sebe měla navazovat a mělo by být postupováno od nejmírnějších opatření až po ta opatření, která natolik zasahují do práv rodiny, jako je například odebrání dítěte z rodiny a jeho umístění mimo ni. K nejzásadnějším opatřením dochází jen tehdy, je-li vážně ohroženo zdraví, zdravý vývoj a také život dítěte. Jak již bylo uvedeno výše, přednost mají ta opatření, která zajišťují řádnou výchovu a příznivý vývoj dítěte v jeho rodinném prostředí. Umístění dítěte mimo rodinu, případně i širší rodinu, je nejpřísnějším zásahem do systému rodiny jako takové, a proto je k němu přistupováno jen v krajních případech. OSPOD by měl nejprve činit kroky k tomu, aby k odebrání a umístění dítěte mimo rodinu nedošlo. Musí využít všechny dostupné prostředky, aby dítě mohlo zůstat v biologické nebo širší rodině, a nebylo tak umístěno do institucionalizované péče. Pokud už dítě z nějakého důvodu bylo z rodiny odebráno, měli by rodiče nebo osoby zodpovědné za výchovu být vedeny k tomu, aby došlo

k takové úpravě poměrů v rodině, popřípadě ke změně chování samotného dítěte, aby se dítě mohlo vrátit zpět.

Z výše uvedených informací jasně vyplývá, jak důležitou roli nejen v životech dětí, v rodinách, ale celé společnosti hraje orgán právní ochrany dětí.

2. RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE

Rizikové chování je chápáno jako komplexní pojem. Zabývají se jím nejen společensko-vědní, ale také medicínské obory. Macek (2003) v Sobotková a kolektiv (2014) hovoří ve své publikaci *Rizikové a antisociální chování v adolescenci* o rizikovém chování jako o chování, které může následně přecházet v psychosociální nebo zdravotní poškození daného jedince, nebo jiných osob či majetku. „V našem případě pod tímto pojmem chápeme takové chování, které přímo nebo nepřímo ústí v psychosociální nebo zdravotní poškození jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí.“ (Macek, 2003 v Sobotková a kolektiv, 2014). Někteří autoři naopak rizikové chování popisují jako poruchu chování. Například Martínek (2015) považuje za poruchu chování nežádoucí výchovné projevy, které jsou mnohdy důsledkem narušení sociální přizpůsobivosti dětí.

Obecně lze tvrdit, že příčinou rizikového chování u dětí a mládeže je rodinné prostředí. Samotná rodina působí na dítě od jeho narození a má zásadní vliv na utváření jeho osobnosti. Způsob výchovy v rodině je ovlivňován mnoha faktory – např. věkem rodičů, jejich sociálním postavením, vzděláním, počtem členů rodiny, způsobem soužití rodičů a velkou roli hraje samozřejmě také kvalita výchovy ze strany rodičů směrem k dítěti. Jsou-li často střídány způsoby výchovy nebo jsou-li rodiče při výchově často nejednotní, může mít dítě pocit nejistoty, pocit, že nikam nepatří a rodičům na něm nezáleží. Častou příčinnou rizikového chování dětí je velká zaměstnanost rodičů, kteří pozdě přicházejí ze zaměstnání, nevěnují dítěti dostatečnou pozornost a dítě se tak volně pohybuje po městě v závadových partách. V těchto situacích rodiče často odmítají připustit, že se jejich dítě projevuje rizikově a odmítají jakoukoliv pomoc. Takoví insuficientní rodiče svým jednáním dítěti ubližují, než aby jednali v jeho nejlepším zájmu. Jsou i takoví rodiče, kteří s pomocí souhlasí jen „na oko“ a uvádí jen informace takového charakteru, které nenaznačují nic o tom, že se jejich dítě projevuje rizikově. Samozřejmě takovéto řešení situace nevede.

Další důležitou roli ve formování osobnosti dítěte hraje škola. Dítě je od nástupu do školy ovlivňováno učiteli, vrstevníky, vztahy ve škole, a i celkovým klimatem školy a třídy. Učitel působí na děti především svou osobností, způsobem komunikace, svým vztahem k žákům a dalším členům pedagogického sboru. Pedagog musí umět porozumět nejen jednotlivci, ale celé třídě. Žáky nejen vzdělává, ale i vychovává. Je však nutné zmínit, že učitel nikdy nemůže nahradit výchovnou roli rodičů, pokud ti ve své roli selhávají. Sobotková s kolektivem autorů (2014) poukazuje na to, že samotný postoj žáka

k učitelé a učení jako takovému závisí především na osobnostních vlastnostech učitele a na tom, jaký má postoj k žákům. Důležitou roli hrají samozřejmě didaktické dovednosti a odborné znalosti učitele. S těmito všemi vlastnosti následně souvisí i styl učitelova výchovného působení.

Vliv na dítě má také klima školy, které tvoří vedení školy, učitelé, žáci, jednotlivé třídy a všichni ostatní zaměstnanci školy. Třída zpravidla netvoří jeden celek, ale vznikají v ní podskupiny a vyskytují se zde i jedinci, kteří stojí mimo tyto skupiny.

Firstová (2014) poukazuje na to, že se v průběhu dospívání u každého jedince objevuje čím dál větší potřeba komunikace. Také u nich vzrůstá potřeba interakce s členy stejné věkové kategorie a dochází tak k oslabování zavislosti nejen na rodině, ale je zároveň oslabena také výchovná funkce školy. Zásadní je pro dospívajícího jedince tedy skupina vrstevníků a velmi záleží na tom, jakými vrstevníky se obklopí.

Podporu v partě hledají především děti, které již od dětství nemají kladný vztah k rodině, jsou často frustrované nízkou podporou rodiny, nezažívají uznání a respekt jejich osobnosti v rodinném či školním prostředí. Jedná se také o děti, které jsou v rodině upozadřovány na úkor pracovního vytížení rodičů. Díky podpoře party mají tito jedinci najednou vyšší sebevědomí, dochází u nich k tzv. sebepotvrzení a upozadřuje se pocit méněcennosti, který cítí ze strany rodiny. Mají konečně pocit, že někam patří, že je někdo vnímá, podporuje, respektuje a zažívají pocit uznání.

Pokud hovoříme o vrstevnických skupinách, je však nutné zmínit, že se jedná nejen o negativní skupiny, ale také o pozitivní vrstevnické skupiny. Pozitivní vrstevnické skupiny fungující na základě kamarádkých vztahů a mohou být velmi přínosné pro další vývoj dítěte. Nebezpečné jsou ale pro dítě negativní skupiny, delikventní party. Jejich vůdci jsou často nezralí, morálně narušení jedinci, vyrůstající v dysfunkčních rodinách bez pravidel a norem chování. Tyto skupiny mladistvých se často vymykají sociální kontrole v době trávení svého volného času nebo, což je méně časté, přestanou chodit do školy. Členové party tráví volný čas experimentováním s návykovými látkami, v barech na diskotékách, v hernách, začnou mít nedostatek finančních prostředků, což pak vede ke krádežím v obchodech, vykrádání automobilů nebo také k závažnější trestné činnosti, jako jsou loupežná přepadení apod.

Významnou roli v trávení volného času dnešních dětí sehraávají rovněž média. Patří zde internet, aktivity na různých sociálních sítích, hraní počítačových her nebo

sledování televize. V této souvislosti mluvíme o tzv. mediálním násilí. Dle Martínka (2015) toto násilí můžeme považovat za jednu z nejzávažnějších příčin agresivního chování dětí i mládeže. Média obecně ovlivňují myšlení a jednání dospělých lidí, natož pak nezralého dospívajícího jedince. Dítě často nedokáže rozlišit, co je reálné a co ne, a proto zhlédnutou agresi zkouší napodobovat.

Je velmi důležité zavčas rozpoznat a diagnostikovat poruchu chování, nebo chceme-li rizikové chování dítěte. Při diagnostice je nutné zvážit všechny vlivy, které ho ovlivňují a utváří jeho osobnost.

2.1 Klasifikace poruch chování

Poruchy chování můžeme dělit různými způsoby. Z pohledu speciální pedagogiky a společenských norem, jejich porušování, stupně jejich nebezpečnosti pro společnost, se nejčastěji používá následující dělení:

- Disociální poruchy chování – do této kategorie řadíme drobné společenské odchylky, které nejsou pro společnost závažné. Ve školním prostředí jsou zvládnutelné běžnými pedagogickými prostředky. Není tedy nutná účast speciálních institucí, použití speciálních metod a prostředků. V případě včasného rozpoznání příčin lze dosáhnout nápravy bez dalšího opakování. Mezi tyto poruchy chování lze zařadit lhaní, vzdorovitost nebo zlozvyky. Můžou souviset s určitým obdobím vývoje dítěte, například s nástupem do mateřské nebo základní školy, s pubertálním vývojem apod. Může se ale jednat i o symptomy spojené s různými dysfunkcemi (LMD, ADHD). (Fischer a Škoda, 2008)
- Asociální poruchy chování – jedná se o závažné poruchy chování a výrazné odchylky od normy. Pro společnost znamenají určitý stupeň nebezpečnosti. Důsledky takového chování jsou však závažnější pro dané dítě než pro společnost jako takovou. K zvládnutí tohoto chování je nutná intervence speciálních pedagogů, psychologů a speciálních institucí (např. poradny, terapie, léčebny). Poruchy chování mají trvalejší a často i závažnější charakter. Řadíme zde záškoláctví, úteky, závislost a zneužívání psychoaktivních látek.
- Antisociální poruchy chování – zahrnují veškeré protispolečenské jednání bez ohledu na věk jedince, původ a intenzitu činu, poškozují stejnou měrou společnost i jedince. Nositel antisociálního chování porušuje zákony společnosti a jeho reedukace se

provádí prostřednictvím ústavní péče a věznic. Mezi antisociální chování patří trestná činnost (krádeže, loupeže, vandalství, sexuální delikty, zabití, vraždy), vystupňované násilí a agresivita, terorismus, organizovaný zločin a trestná činnost související s toxikománií. (Renotiérová a Ludíková 2004)

Ve školní praxi se můžeme setkat s vývojovými poruchami chování, pro které jsou charakteristické spíše disociální projevy. Fischer se Škodou (2009) tvrdí, že disociální projevy souvisí s neuspokojivými vztahy v rodině, se školním selháním nebo negativním psychosociálním prostředím. Do poruch chování řadíme lži, krádeže, záškoláctví, ale také zde patří šikana, nebo např. trápení zvířat. Některé poruchy jsou méně závažné, jiné více, a mohou hraničit s porušováním platných právních norem.

Renotiérová a Ludíková (2004) dělí poruchy chování na základě konkrétního věku dítěte a zaměřují se také na poruchy, které se vyskytují ve všech nebo více věkových obdobích. Takové poruchy mají v různých věkových obdobích svá specifika.

U mladších dětí se většinou vyskytuje asociální chování, u starších dětí a mládeže, převážně od 12. roku života, naopak pozorujeme antisociální chování. Věková kategorie od 6 do 15 let je nejmladší věkovou skupinou, která je sledována z hlediska kriminality. Činnost této věkové kategorie bývá označována jako prekriminalita, dětská delikvence, dětská kriminalita. Charakteristickými znaky dětské delikvence je skupinovitost, malá připravenost a promyšlenost. Negativní aktivity jsou zaměřeny převážně proti majetku v osobním i společném vlastnictví. Méně častěji se jedná o násilné činy, avšak v poslední době přibývá činů spojených s toxikománií.

Jako juvenilní delikvence bývá označována porucha chování u mladistvých. Týká se věkové kategorie 15–18letých. V tomto období jedinec prochází sociálními změnami a formují se jeho hlavní rysy osobnosti. Je silně ovlivňován vrstevníky a vytvářejí se party, které ne vždy mají pozitivní zaměření. Zaznamenáváme řadu trestných činů, které se blíží kriminalitě dospělých, často i s recidivou. Mezi nejčastější trestnou činností mladistvých patří násilí proti jednotlivci i skupině, opilství, výtržnictví, krádeže, neoprávněné užívání motorového vozidla a v poslední době i narůstající trestná činnost v souvislosti s toxikománií, patologickým hráčstvím a prostitucí. (Renotiérová a Ludíková, 2004)

U věkové skupiny nad 18 let hovoříme o kriminalitě dospělých. Tato skupina se vyznačuje již rozsáhlou trestnou činností a objevuje se recidiva.

Detailně o konkrétních projevech problémového chování pojednává Renotiérová a Ludíková (2004). Mluví o dětské neposlušnosti a nekázní, vzdorovitosti, negativismu, lži, záškoláctví, šikaně nebo patologické závislosti (drogová závislost, závislost na alkoholu, tabakismus, závislost na hracích automatech).

2.2 Typy rizikového chování u dětí a mládeže

Jak bylo zmíněno již výše, rizikové chování se dá dělit mnoha různými způsoby a spouštěči mohou být různé faktory. Vliv může mít nejen rodina, ale i škola, nebo způsob, jakým tráví jedinec svůj volný čas. Následující kapitola je zaměřena na nejčastější druhy rizikového chování u dětí a mladistvých.

2.2.1 Agresivita a agresivní chování

Říčan (1995) uvádí, že agresivní sklony se u člověka vytvářejí v prvních letech života. Někteří psychologové tvrdí, že agresivnímu chování se učíme na základě vlastní zkušenosti nebo na základě toho, co vidíme kolem sebe. Dítě se stává agresivním člověkem tak, že si z vlastních jednání, která vedou k úspěchu, např. získání hračky od sourozence, vytváří zásobu modelových situací, a v další podobné situaci je schopno si ze své zásoby scénářů vybrat. Budeme-li tolerovat jeho agresivní chování, vytvoří si mnoho agresivních scénářů, ze kterých bude vybírat, jak se chovat v další podobné či nové situaci. Agresivní chování a vytváření těchto scénářů je ovlivněno tím, co dítě vidí kolem sebe např. ve školce, ve škole, v rodině nebo v televizi. Říčan (1995) dále tvrdí, že proces vytváření zásad, hodnot a postojů je ovlivněn tím, jak jednájí lidé, v kterých má dítě svůj vzor. S těmito vzory se pak dítě ztotožňuje. Jedná se především o rodiče, ale do určité míry i o postavy z televize. V tomto případě je tedy na rodičích, aby zvážili, který televizní pořad je pro jejich dítě vhodný a který nikoliv.

Agresivní poruchy

Fischer (2009) mluví v souvislosti s agresivním chováním o porušení společenské normy s omezováním základních práv druhých osob. To vede především k uspokojování některé potřeby, např. materiální nebo potřeby seberealizace. Agresivní chování může mít různé formy, motivy a projevy.

Dětská neposlušnost a nekázeň

Dalším typickým projevem agresivního chování je neposlušnost a nekázeň. Dítě neplní pokyny rodičů, pedagogů a prosazuje vlastní záměry. Projevy nevhodného chování působí problém dítěti (pocity nejistoty, úzkosti, napětí, strachu), ale i jeho okolí. Dítě se brání pasivně únikem nebo aktivně agresí. Při špatném přístupu učitele k dané situaci a konkrétnímu dítěti si může dítě reakce zafixovat a stanou se tak naučenými. Neposlušnost se může vyvinout např. v negativismus nebo ve vzdorovitost. Mnohé kázeňské problémy ve škole bývají zaviněny školním režimem, buď příliš volným nebo příliš tvrdým, dále důsledkem nedostatečné motivace žáka nebo jeho nedostatečnou zaměstnaností. Jednou z velmi častých příčin nedisciplinovanosti ve škole je rodinná výchova.

Vzdorovitost

Vzdorovitost je relativně méně společensky závažná porucha, jejíž příčina často souvisí s nepřiměřeným výchovným prostředím. Bývá spojována s vysokými nároky kladenými na jedince a hyperprotektivní výchovou. U některých stádií psychického vývoje je vzdorovitost přirozená a nezbytná. Avšak při stupňování napětí může vyústit v další poruchy chování jako např. úteky či záškoláctví. Ve většině případů lze vzdorovitost řešit běžnými pedagogickými prostředky, formou odměn a trestů. (Fischer a Škoda, 2008)

2.2.2 Záškoláctví

Záškoláctví patří mezi závažné poruchy chování. Martínek (2015) jej charakterizuje jako úmyslné zmeškávání školního vyučování. Žák ve většině případů řádně neplní povinnou školní docházku a jeho rodiče o tom nevědí. Ti se to pak následně dozvídají od školy nebo od pracovníka OSPOD.

Záškoláctví žák činí z vlastní vůle. Většinou se jedná o absenci bez řádné omluvy rodiči nebo lékařem. Příčiny mohou být různé, např. strach ze zkoušení, snaha vyhnout se nepříjemnostem, odpor k učiteli, „pomsta“ za školní nespravedlnost, nejistota a tíseň ve společnosti dětí, strach ze spolužáka. Zpočátku se projevuje jako impulsivní akt, ale může se prodloužit na několik dnů i týdnů. K záškoláctví se vážou i další problémy v podobě lži, podvodů (omluvenky), toulání atd. Opakované záškoláctví signalizuje

povahovou slabost dítěte a jeho malou odolnost vůči zátěži. V ojedinělých případech může být jedinec nucen k záškoláctví partou, jejíž je součástí.

Dle Martínka (2015) můžeme záškoláctví rozdělit na dvě základní skupiny:

- záškoláctví impulzivního charakteru
- záškoláctví účelové, plánované

Impulzivní záškoláctví dítě neplánuje, k činu se rozhodne náhle, situaci nepromýšlí a odejde i v průběhu vyučování. Dítě většinou v záškoláctví pokračuje ze strachu z následků, protože neumí situaci vyřešit.

U účelového záškoláctví se dítě chce vyhnout písemné práci, zkoušení, neoblíbenému předmětu. Vyskytuje se i u výborných žáků. Významným faktorem tohoto druhu záškoláctví je skrytá podpora rodičů, kteří dítě odvádějí ze školy za účelem rodinné dovolené, kulturního vystoupení, či různých sportovních aktivit.

V souvislosti se záškoláctvím můžeme hovořit o několika kategoriích a jejich příčinách.

Kategorie záškoláctví

- pravé záškoláctví – žák nechodí do školy a rodiče si myslí, že chodí,
- záškoláctví s vědomím rodičů – žák do školy nechodí, ale rodiče ví, že k tomu není žádný důvod, může se jednat o to, že například pomáhá rodičům,
- záškoláctví s klamáním rodičů – žáci, kteří dokážou přesvědčit rodiče, že jim je špatně a nemohou do školy, rodič napíše omluvenku ze zdravotních důvodů,
- útěky ze školy – záškoláctví, kdy žáci do školy chodí, nejsou zapsáni do třídní knihy, že mají absenci, a odejdou během dne. Typické je odmítání školy – takovým žákům představa školní docházky činí psychické potíže, objevují se problémy ve škole – učení je moc těžké, strach ze šikany, stres.

Martínek (2015) dále rozděluje **příčiny záškoláctví** do tří skupin:

- negativní vztah ke škole,
- vliv rodinného prostředí,
- trávení volného času a vliv party.

Negativní vztah ke škole zahrnuje problémy s prospěchem, vyučovacím předmětem nebo jde o strach ze šikany. Žáci, kterým se nedaří zvládat učivo, jsou trestáni, často zesměšňováni nejen spolužáky, ale i učiteli. Někdy dítě tvrdí, že si na něj

učitelka „zasedla.“ Možná příčina záškoláctví může být i přechod dítěte ze základní školy na víceleté gymnázium nebo i to, že rodič trvá na tom, aby dítě chodilo na základní školu, přičemž by mu lépe vyhovovala škola speciální. U dospívajících dětí se objevuje často nechuť chodit do školy. V noci ponocují, nechce se jim vstávat, ve škole je to nebaví, nudí se apod.

Rodina působí na dítě od jeho narození a je nejdůležitějším článkem při utváření jeho osobnosti. Rodinná výchova dítěte ovlivňuje většinu jeho názorů, vlastností a jeho životní styl.

V nemalé míře, zvláště v období dospívání, mají na dítě vliv kamarádi a jeho vrstevníci. K partám s patologickými jevy často inklinují mladiství, kteří nevyrůstají v klidném, harmonickém rodinném prostředí. Party se mohou svým chováním, stylem oblékání, vyjadřováním a postojem k práci vymykat společenským normám. Preferují svoje hodnoty a zároveň se mohou dopouštět patologického chování. Záškoláctví je v mnoha případech podmínkou pro přijetí do party. Může být spouštěčem dalších patologických jevů jako je požívání alkoholu, cigaret a drog, gamblerství, lež a dětská delikvence.

2.2.3 Útěky

Dalším projevem rizikového chování jsou útěky. Ty mohou být podle Martínka projevem psychického onemocnění. Častěji jsou však způsobeny špatnou adaptací dítěte, popř. i nevhodným prostředím, ve kterém takové dítě vyrůstá. Pugnerová s Kvintovou (2016) popisují, že příčinou takového útěku může být jakási forma obrany, forma únikového chování, kterým se snaží dítě odpoutat od problémů každodenní reality. Útěky můžeme rozdělit na reaktivní nebo plánované.

Reaktivní útěky nejsou dle Martínka (2015) projevem psychického onemocnění, ale jsou jedny z nejčastějších. Dítě utíká před nepříjemnou situací v rodině nebo ve škole, je zoufalé, nevidí jiné východisko. Většinou se ukrývá v blízkosti domova, vyhledá jiné příbuzné nebo prarodiče, a chce se zpravidla vrátit. Opakem jsou tzv. plánované útěky. Ty se objevují především u dětí, které se domů již vrátit nechtějí. Útek plánují dlouho a pečlivě se na něj připravují. Tyto děti zpravidla pocházejí z dysfunkčních rodin, chybí jim zázemí, jsou citově deprivované a mohou být i týrány.

Na útěky navazuje toulání – trvá delší dobu a může být spojeno se záškoláctvím, krádežemi, užíváním drog či prostitucí. Dítě často školu i navštěvuje, ale domů se nevrací. Toulky jsou častější u dětí, která jsou citově chladná, trpí absencí citových vazeb a celkovou dysfunkcí rodiny.

2.2.4 Krádeže

Dalším projevem rizikového chování jsou krádeže. Jedná se již o oblast, která překračuje výraznou měrou hranici zákona. HutYROVÁ, RŮŽIČKA, SPĚVÁČEK (2013) popisují krádeže jako záměrné jednání. Ovšem o krádeži můžeme hovořit až tehdy, kdy je dle rozumového stupně vyspělosti dítě schopno pochopit pojem vlastnictví a akceptovat danou normu chování.

Na krádežích v dětském a mladistvém věku se většinou podílí prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, parta s asociálním chováním, nevýhodné postavení dítěte v kolektivu a v nemalé míře i selhání rodiny. V některých rodinách jsou ke krádežím děti dokonce podněcovány rodiči a jsou za ně kladně hodnoceny. Řešení těchto případů je v kompetenci orgánů sociálně právní ochrany dětí. Cíle krádeže mohou být různé a upozorňují na konkrétní problémy dítěte.

HutYROVÁ, RŮŽIČKA, SPĚVÁČEK (2013) popisují následující cíle krádeže a motivace u dětí:

- dítě krade pro sebe – snaží se uspokojit nižší potřeby, které plynou z nedostatku citového uspokojení v rodině a z nedostatečných vztahů v rodině,
- dítě krade pro druhé – snaží se získat sociální status ve skupině vrstevníků,
- dítě krade pro partu – díky krádežím se snaží získat uznání v partě,
- krádež jako zážitek – dítěti chybí podněty, má pocit nudy a touží po nebezpečí a dobrodružství,
- krádeže za účelem pomsty – motivací je spíše než zisk pomsta a ublížení druhému člověku. Příčinou mohou být urážky a provokace nějakého jedince směrem k dítěti.

Je nutné vždy hledat příčinu krádeže. Dítě by nemělo být potrestáno, aniž by byl znám důvod krádeže. Musíme zároveň také rozlišovat, zda se jedná o krádež příležitostnou, impulzivní, ojedinělou, anebo jde o krádež předem připravenou, opakovanou krádež ve skupině vrstevníků, která signalizuje závažné porušení morálních norem.

2.2.5 Šikana

Jedním z velmi citlivých a hodně diskutovaných témat dnešní doby je téma šikany. HutYROVÁ, RŮŽIČKA, SPĚVÁČEK (2013) popisují šikanu jako násilné a ponižující chování vůči slabšímu jedinci. Toho se může dopouštět jedinec nebo skupina. Slabší jedinec nemůže ze situace většinou uniknout nebo není schopen jakékoliv obrany.

Pugnerová s Kvintovou (2016) hovoří o šikaně jako o projevu zneužití postavení a moci. Tento projev je vždy nad slabším jedincem, a z toho důvodu ji výše uvedené autorky hodnotí jako závažnou poruchu chování. Rozlišují šikanu skrytou a zjevnou.

HutYROVÁ, RŮŽIČKA, SPĚVÁČEK (2013) hovoří o šikaně jako o chování, které má dlouhodobý charakter. Jedná se tedy o opakované chování, a nejen o jednotlivou rvačku nebo konflikt. Posoudit, zda se jedná o šikanu, je velmi složité, a musí se postupovat obezřetně tak, aby nedošlo k dalšímu ubližování oběti. U posuzování, zda se jedná o šikanu, je rozhodující subjektivní vnímání agresora a oběti.

HutYROVÁ, RŮŽIČKA a SPĚVÁČEK (2013) uvádějí tato stádia vývoje šikany:

- Zrod ostrakismu – jedná se o mírné, většinou psychické formy násilí, okrajový člen je neoblíbený, ostatní se s ním nebaví, odmítají jej, pomlouvají.
- Fyzická agrese a přitvrzování manipulace – jedinci slouží při napětí v kolektivu jako „ventil“, žáci mohou v rámci vlastních nejistot nebo nudy přitvrzovat zábavu na úkor nejslabšího žáka ve třídě. K uspokojování svých potřeb používají agresori násilí. Jak se bude situace vyvíjet je závislá na kolektivu. Jestliže se k takovému chování kolektiv staví odmítavě, agresor nemusí uspět.
- Vytvoření jádra – jedná se o klíčový moment. V této fázi se utvoří skupina agresorů, kteří začnou systematicky spolupracovat. Pokud se proti této skupině nevytvoří naopak pozitivní silná skupina, která bude skupině agresorů rovnocenným soupeřem, šikanování bude pokračovat dál.
- Většina přijímá normy agresorů – normy agresorů se stávají nepsaným zákonem. Bohužel zde i žáci, kteří nebyli zainteresováni do šikany, přijímají normy agresorů. Při ubližování zažívají uspokojení.
- Totalita neboli dokonalá šikana – normy chování agresorů přebírají všichni. Dochází k tzv. stádium vykořisťování oběti. Oběť není schopna se bránit a je ve velmi složité situaci.

Tak jako má šikana své fáze, tak můžeme šikanu dělit podle její formy:

- poškozování psychické a vydírání – nadávání, zesměšňování, nucení ke svlékání, k posluhování, hanlivé přezdívky, nemístné žerty, ponižování, vyhrožování mučením, zabitím,
- poškozování fyzické – oběť je vystavena hromadnému bití, kopání, fackování, skákání po oběti atd.,
- poškozování a ničení věcí ve vlastnictví oběti – poškození oblečení, knih, nástrojů, braní peněz.

Agresor bývá spíše podprůměrný, méně úspěšný žák, fyzicky zdatný, neukázněný, má potřebu na sebe upozorňovat, dokazovat převahu nad kolektivem, má nedostatek citlivosti a empatie k ostatním. Bývají to ale také jedinci, kteří jsou si sami sebou nejistí a trpí komplexy. Příčinou jejich chování může být citová deprivace (nedostatkem jistoty, bezpečí, lásky a opory).

Obětí šikany může být každý. Se šikanou se může setkat dítě, které přichází již do sehraného kolektivu, nebo které má i vynikající školní prospěch. Nejčastěji se oběťmi šikany stávají děti z důvodu nějakého handicapu.

Každá škola by měla mít strategii prevence a řešení šikanování, která vychází z metodického pokynu MŠMT, č. j. 24 246/2008–6 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení.

2.2.6 Kyberšikana

V posledních letech dochází k výraznému nárůstu výskytu kyberšikany. Martínek (2015) definuje kyberšikanu jako zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), především mobilních telefonů a internetu k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy.

Kyberšikana se od klasické šikany liší několika charakteristikami: útočník je většinou anonymní, pod nějakou přezdívku, a pohybuje se ve virtuálním světě. Díky tomu nemůže oběť zjistit, kdo na ni útočí. Často se mění čas a místo útoku, díky čemuž se nemá oběť kam schovat. Útočník nemusí oběť napadat opakovaně. Stačí, když zprávy zveřejňuje na internetu a sociálních sítích a o šíření se postarají jiní. Kyberšikana je často

spojena s psychickým týráním oběti. Její dopady na oběť není snadné rozpoznat. Oběti jsou často uzavřené do sebe, nekomunikují o problému s okolím a na řešení tak zůstávají samy, což může vést k tomu, že situaci nezvládnou. Ne vždy musí být však kyberšikana úmyslná. Stačí špatně odhadnout situaci nebo reakci člověka a můžeme mu způsobit bolest i psychickou újmu.

2.2.7 Patologické závislosti

V minulosti se závislost spojovala jen s nadměrným požíváním alkoholu, drog a cigaret. Problémem současné doby jsou však i závislosti typu hraní na automatech, sledování televize, workoholismus, neúměrná náklonnost k sektám a kultům vedoucí až k fanatismu. Nelze ani opomenout závislost na jídle, internetu a počítači.

Závislost na hracích automatech a moderních technologiích

Závislost na hracích automatech se může rozvinout již v dětství, kdy se dítě věnuje nadměrnému hraní na zábavných automatech v podobě videoher a počítačových her. Gambler postrádá sebekontrolu, trpí poruchami nálad, je afektivní, má ekonomické problémy, finanční prostředky na provozování „svého koníčka“ si opatřuje i různými nelegálními způsoby.

V psychologické oblasti je emočně labilní, odkládá řešení běžných problémů, má nedostatek pevných vnitřních norem. U školáka dochází ke ztrátě motivace ke školní práci, zhoršení prospěchu a změně chování. Je pravděpodobné, že žák začne chodit za školu, protože hra je pro něj silnou motivací. Později začíná krást, přichází o přátele, protože jim lže, podvádí je a půjčuje si od nich peníze, které jim nikdy nemůže vrátit. V současné době, především nyní v době pandemie Co–Vid 19, kdy se děti vzdělávají distanční formou, tráví děti u počítačů a svých mobilních telefonů podstatně mnohem více času než předtím. Fakticky díky této formě vzdělávání dochází k nechtěné podpoře závislosti na mobilních telefonech a počítačích. Společnost takto vytváří prostředí k tvorbě závislostního chování.

Tabakismus

Tabák rovněž řadíme mezi návykové látky a pro mládež je nejdostupnější návykovou látkou. Kouření je v současné populaci velmi rozšířené a mezi školní mládeží je

symbolem dospělosti a mužnosti. Na dětský organismus může mít závažné zdravotní následky. Postihnout prodej tabákových výrobků mládeži je fakticky nemožné.

Drogová závislost

Na vzniku závislosti se podílí osobnost člověka a vlivy vnějšího prostředí. Nelze vymezit osobnost závislého člověka, ale je možné určit faktory, které zvyšují riziko závislosti. Mezi rizikové sociální faktory se řadí městské prostředí, nefunkční rodina, rodiče nadměrně užívající léky nebo alkohol, nižší úroveň vzdělání, vliv party. K drogám inklinují lidé, kteří se špatně orientují v situaci, nejsou schopni posoudit sami sebe a okolní realitu, jsou emočně dráždiví, labilní nebo jen touží po vzrušení.

Drogy vyvolávají u člověka pocit štěstí, uvolnění, jistoty, zbavují ho strachu, nejistoty a úzkosti. U začínajícího narkomana si rodiče nebo učitelé můžou všimnout změny chování v podobě změn nálad, podráždění, odmítání spolupráce, apatičnosti a uzavřenosti. Tyto děti zanedbávají školní povinnosti, dochází ke zhoršené prospěchu a ztrátě motivace. Drogy si zpočátku opatřují za peníze, které si půjčují, nebo z prodeje vlastních věcí. Později kradou nebo prostituují. Je nutné konstatovat, že užívání drog vede k destrukci osobnosti a následně i ke zdravotním problémům.

Renotiérová a Ludíková (2004) dělí proces vzniku závislosti na 4 etapy:

- stádium experimentování – jedinec zkusí drogu ze zvědavosti, nudí se, chce uniknout od problémů,
- fáze příležitostného užívání – jedinec zjistil, že mu droga pomáhá v situaci nouze, nudy, při řešení problémů. Neužívá ji pravidelně a není zde zatím návyk na drogu;
- fáze pravidelného užívání – člověk užívá drogu stále častěji, aniž by si uvědomoval následky,
- fáze návykového užívání – člověk je závislý, nedokáže být bez drogy, svou závislost neskrývá, ke všemu, co se netýká drog, je lhostejný.

Narkoman se nemůže ze závislosti vyléčit sám. Potřebuje odbornou poradenskou a lékařskou pomoc, kterou poskytují střediska pro drogově závislé, specializovaná oddělení psychiatrických léčeb a terapeutické komunity.

Závislost na alkoholu

Alkohol je snadno dostupnou a nejčastěji užívanou drogou v našem sociokulturním prostředí. U člověka uvolňuje psychické napětí, zlepšuje náladu a zvyšuje pocit sebejistoty. Nejenže má alkohol negativní vliv na zdraví jedinců, ale ničí mezilidské vztahy a celé rodiny.

Skála (1989) (v Renotiérová, Ludíková, 2004) dělí vývoj závislosti na alkoholu na tyto stádia:

- počáteční stádium – jedinec užívá alkohol k odstranění nepříjemných stavů, k navození dobré nálady. Postupně se zvyšuje četnost pití i dávky alkoholu,
- stádium prodromální, varovné – zvýšenou konzumací alkoholu stoupá tolerance k alkoholu, člověk pije stále častěji, ztrácí kontrolu nad pitím, často se opije, začíná si uvědomovat potřebu alkoholu a pocítuje to jako varování,
- stádium kritické – roste konzumace i tolerance alkoholu, objevují se alkoholické amnézie. Člověk ztrácí kontrolu nad pitím, potřebuje alkohol denně, mění se jeho osobnost,
- stádium terminální – snižuje se tolerance k alkoholu, alkoholik se snadno opije, ale bez alkoholu nevydrží, pije nepřetržitě. Postupně dochází k tělesnému i psychickému chátrání a úpadku v sociální oblasti.

Většina příčin a příznaků závislosti na alkoholu je stejná jako u drogové závislosti a byla již zmíněna.

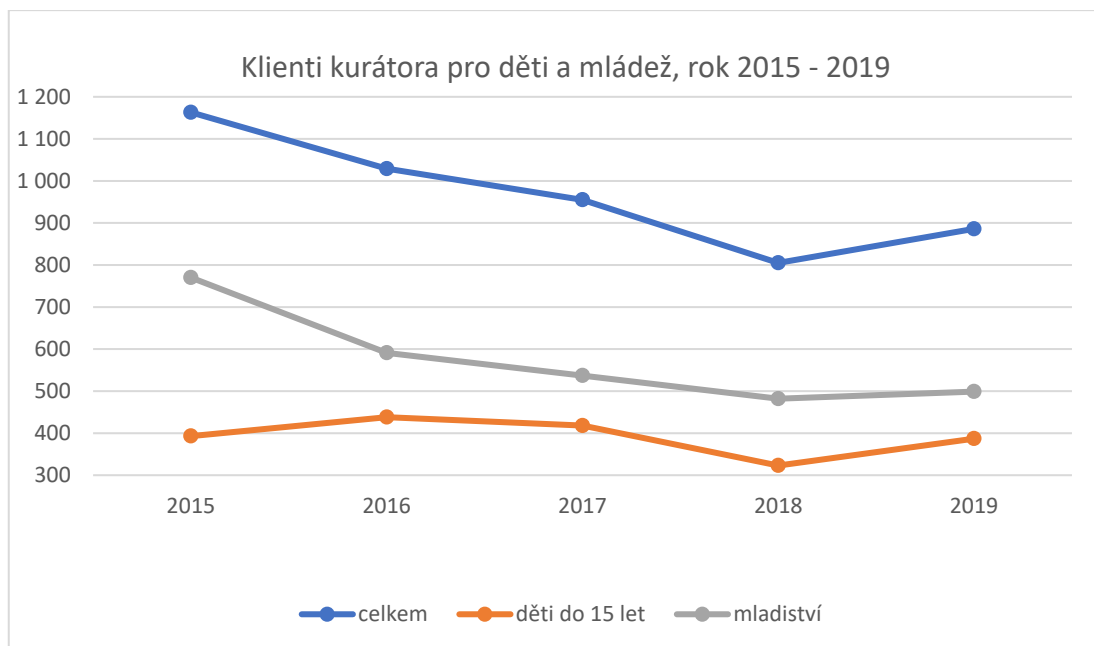
Závěrem lze konstatovat, že se u dětí a mladistvých objevuje velké množství rizikového chování. Některé z těchto projevů jsou méně závažné, ale objevují se i ty formy rizikového chování, které porušují nejen společenské normy, ale i platné právní předpisy. Právě OSPOD je ten, které se snaží nejen rodinám, ale i školám pomoci při řešení rizikových projevů chování. Cílem je eliminace takových projevů chování v co největší možné míře tak, aby nedošlo k umístění dítěte mimo rodinu na základě soudního rozhodnutí.

3. PŘEHLED STATISTICKÝCH ÚDAJŮ

Pro přehled statistických údajů jsou použita data z internetových stránek Krajského úřadu Zlínského kraje, odboru sociálních věcí, v sekci sociálně právní ochrany dětí. Tato data jsou veřejně dostupná. Každý rok musí krajský úřad odeslat na Ministerstvo práce a sociálních věcí výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí v daném kraji. Tato data jsou krajskému úřadu zasílána obecními úřady obcí s rozšířenou působností, obecními úřady obcí v samostatné působnosti a komisemi pro sociálně právní ochranu dětí. V práci jsou použity údaje za období let 2015–2019. Údaje za rok 2020 nebyly bohužel v době zpracování práce k dispozici. Je nutné zmínit, že se jedná fakticky pouze o klienty řešené kurátorem pro děti a mládež. Reálná čísla mohou být mnohem vyšší, protože nejsou zohledněny např. návštěvy SVP (střediska výchovné péče), psychologa nebo jiná odborná pomoc. Pro lepší přehlednost jsou data zpracována formou tabulek a grafů. **Tabulka č. 1** znázorňuje celkový přehled klientů kurátora pro mládež za léta 2015–2019.

Tabulka. č. 1 – celkový přehled klientů kurátora pro mládež v letech 2015–2019

Klienti kurátora pro děti a mládež, rok 2015–2019			
Rok	celkem	děti do 15 let	mladiství
2015	1 163	393	770
2016	1 029	438	591
2017	955	418	537
2018	805	323	482
2019	886	387	499

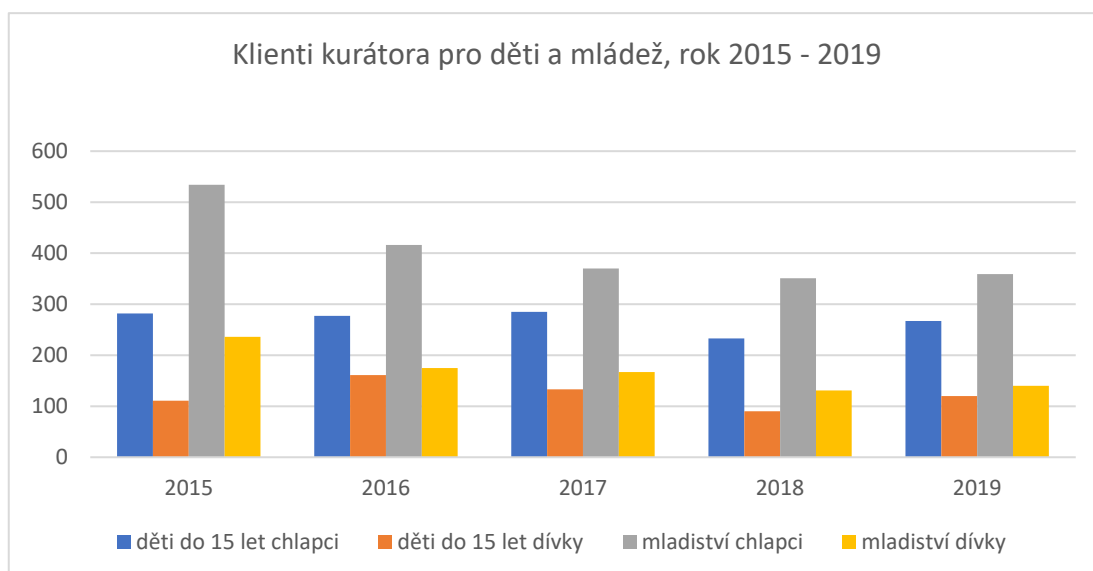
Graf. č. 1 – celkový přehled klientů kurátora pro mládež v letech 2015–2019

Graf č. 1 zobrazuje celkový počet klientů kurátora pro děti a mládež, kteří jsou dále děleni na děti do 15 let a mladistvé ve věku 15–18 let za výše uvedené období. Z grafu vyplývá, že v letech 2015–2018 došlo k výraznému poklesu v celkovém počtu klientů, avšak v roce 2019 došlo opět k nárůstu. Z dat lze usoudit, že početnější skupinu klientů kurátora pro děti a mládež tvoří mladiství. U mladistvých byl zaznamenán nejvýraznější pokles v roce 2016, ale v roce 2019 má počet těchto klientů opět vzrůstající tendenci. Ve sledovaném období bylo v roce 2016 řešeno kurátorem nejvíce dětí do 15 let.

V **Tabulce č. 2** jsou zobrazeny klienti kurátora pro děti a mládež za roky 2015–2019 dle pohlaví a věku.

Tabulka. č. 2 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v letech 2015–2019 dle pohlaví a věku

Klienti kurátora pro děti a mládež, rok 2015–2019					
Rok	celkem	děti do 15 let		mladiství	
		chlapci	dívky	chlapci	dívky
2015	1 163	282	111	534	236
2016	1 029	277	161	416	175
2017	955	285	133	370	167
2018	805	233	90	351	131
2019	886	267	120	359	140

Graf. č. 2 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v letech 2015–2019 dle pohlaví a věku

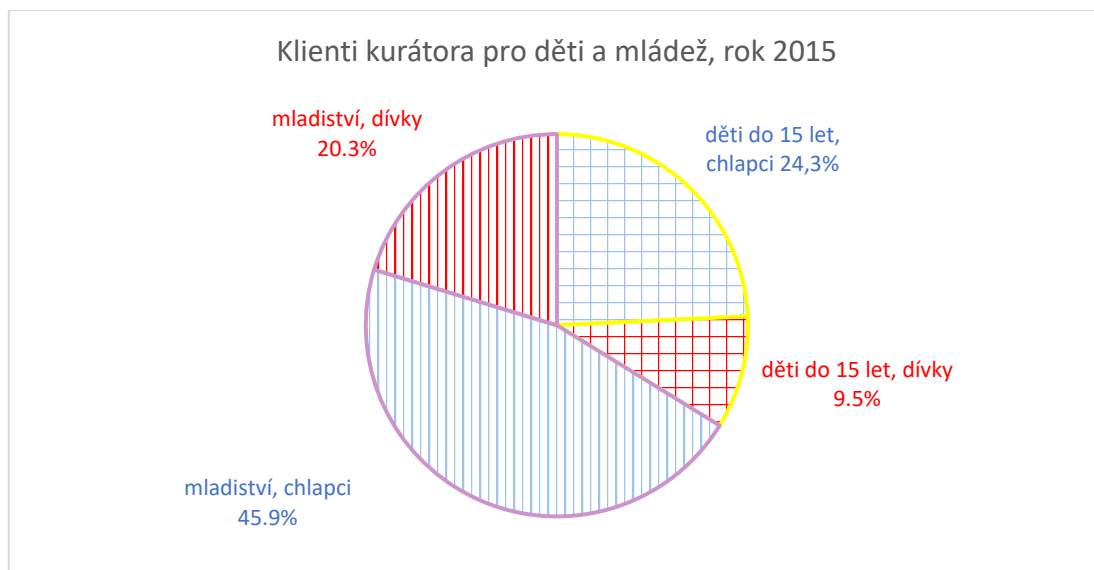
Graf č. 2 zobrazuje rozdělení klientů dle věkové kategorie a pohlaví. V obou skupinách jsou ve větší míře zastoupeni chlapci než dívky. U dětí do 15 let je tento poměr více než dvojnásobný. Výjimku představuje pouze rok 2016. V letech 2016–2019 je počet mladistvých chlapců více než dvojnásobný oproti počtu mladistvých dívek. Porovnáme-li údaje mezi dívkami do 15 let a dívkami do 18 let, zjistíme, že mladistvé dívky jsou klientkami kurátora častěji než dívky do 15 let.

Z grafů č. 1 a č. 2 můžeme usoudit, že počet klientů ve sledovaném období spíše klesal. V roce 2015 bylo řešeno kurátory nejvíce klientů, přesněji 1 163 a nejméně naopak v roce 2018, 886 klientů. Porovnáme-li skupinu mladistvých a dětí do 15 let, zjistíme, že v obou skupinách došlo k úbytku klientů v péči kurátora, avšak klesající trend je větší u mladistvých, z 770 na 482 klientů. U dětí do 15 let jsme zaznamenali pokles pouze z 438 na 323 osob. Vzhledem k tomu, že v roce 2019 začal počet mladistvých i dětí do 15 let opět stoupat, byl by pravděpodobně i rok 2020 pro tuto statistiku velmi zajímavý.

Další část statistiky je věnována jednotlivým rokům sledovaného období. Tyto grafy zobrazují procentuální podíl rozdělení klientů na děti do 15 let a mladistvé za jednotlivé roky ve sledovaném období.

Tabulka č. 3 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2015

Klienti kurátora pro děti a mládež, rok 2015					
	Celkem	z toho			
		děti do 15 let	z toho dívek	mladiství	z toho dívek
Počet evidovaných klientů	1 163	393	111	770	236

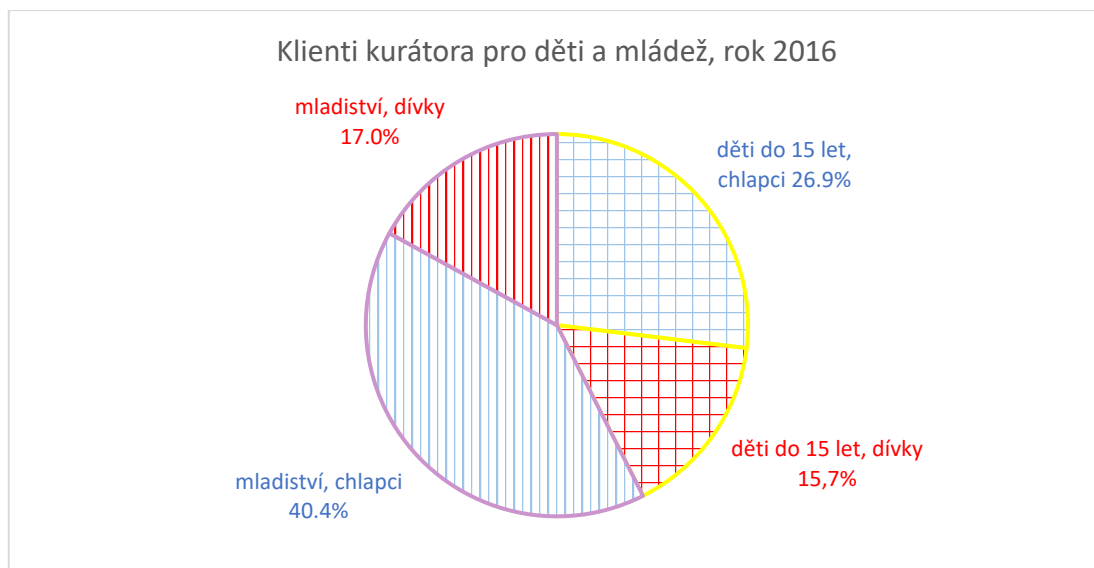

Graf. č. 3 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2015

Graf č. 3 udává, že z celkového počtu 1 163 klientů řešených kurátorem ve sledovaném roce 2015 tvoří z 33,8 % děti do 15 let (z toho 9,5 % jsou zastoupeny dívkami) a zbývajících 66,2 % z celkového počtu tvoří mladiství (zde dívky tvoří pouze 20,3 %).

Tabulka č. 4 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2016

Klienti kurátora pro děti a mládež, rok 2016					
	Celkem	z toho			
		děti do 15 let	z toho dívek	mladiství	z toho dívek
Počet evidovaných klientů	1 029	438	161	591	175

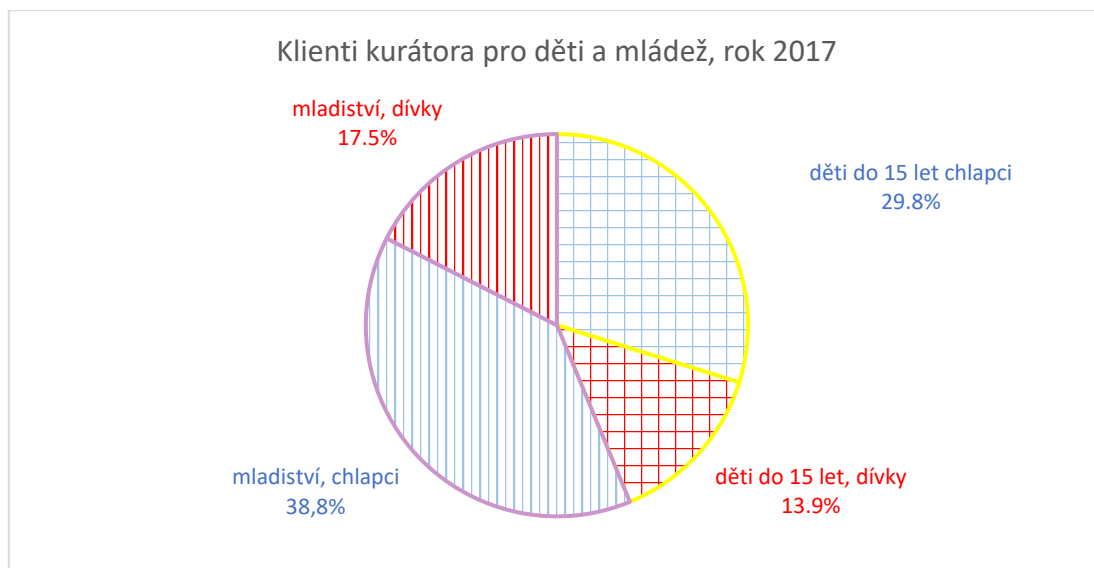

Graf. č. 4 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2016

Graf č. 4 ukazuje, že v roce 2016 došlo k mírnému poklesu celkového počtu klientů řešených kurátorem (na 1 029 klientů). Děti do 15 let tvořily z celkového počtu 42,6 %, přičemž z tohoto počtu jsou dívky zastoupeny 15,7 %. Mladiství klienti tvoří 57,4 % z celkového počtu, z nichž dívky tvoří 17,0 %. Ve srovnání s předcházejícím rokem došlo k nárůstu počtu dětí do 15 let, a to u dívek i chlapců. V roce 2016 poklesl celkový počet mladistvých klientů o 8,8 %. Větší pokles je patrný u chlapců než u dívek.

Tabulka č. 5 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2017

Klienti kurátora pro děti a mládež, rok 2017					
	Celkem	z toho			
		děti do 15 let	z toho dívek	mladiství	z toho dívek
Počet evidovaných klientů	955	418	133	537	167

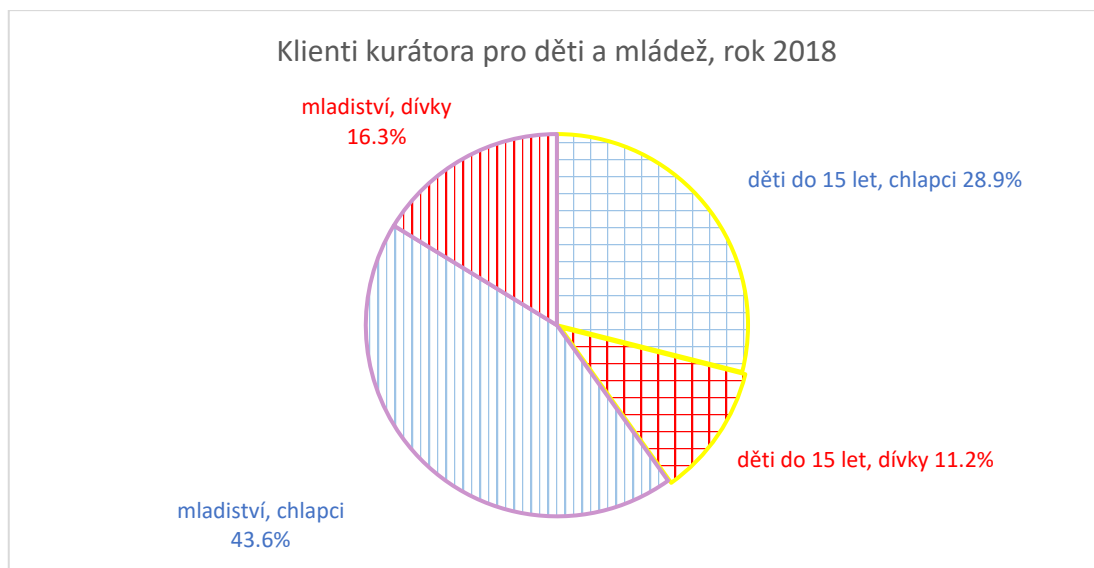

Graf. č. 5 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2017

Graf č. 5 zobrazuje oproti roku 2016 mírný pokles celkového počtu klientů řešených kurátorem. V tomto roce činí celkový počet 955 klientů, přičemž 43,7 % zaujímají děti do 15 let (z toho dívky 13,9 %). Mladiství klienti tvoří 56,3 % (z toho dívky 17,5 %). Z údajů lze vyčíst, že v porovnání s rokem 2016 stoupl počet klientů do 15 let o 1,1 %, ale zároveň klesl o 1,1% počet mladistvých klientů. Počet dívek do 15 let klesl pouze o 1,8 %. Počet mladistvých dívek vzrostl o 0,5%

Tabulka č. 6 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2018

Klienti kurátora pro děti a mládež, rok 2018					
	Celkem	z toho			
		děti do 15 let	z toho dívek	mladiství	z toho dívek
Počet evidovaných klientů	805	323	90	482	131

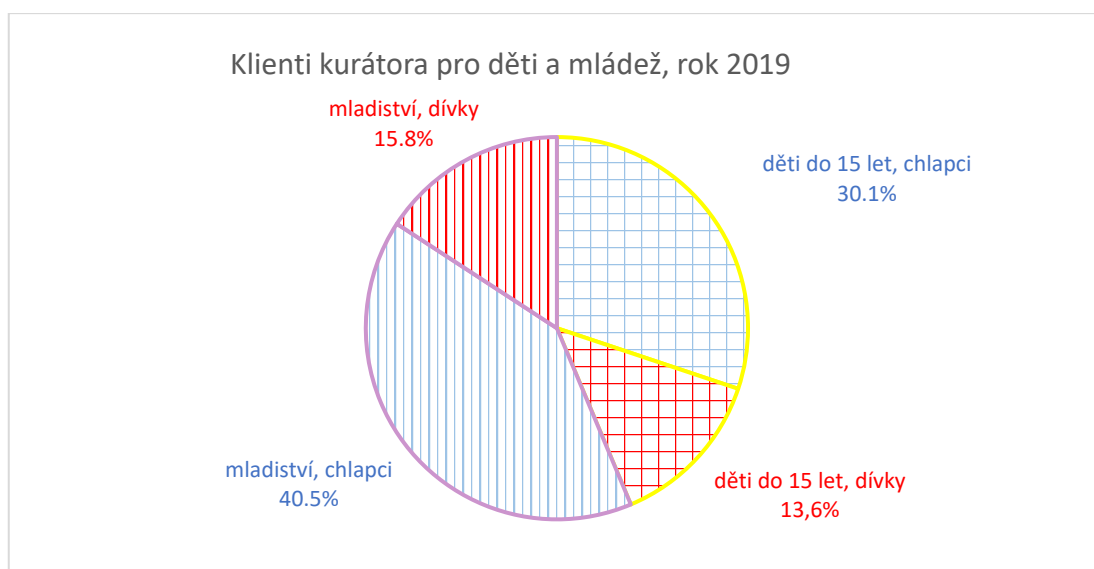

Graf. č. 6 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2018

Graf č. 6 hodnotí rok 2018, kdy celkový počet klientů činil 805. Je tedy opět viditelný patrný pokles v celkovém počtu klientů, a to o 150 klientů. Z toho 40,1 % zaujímají děti do 15 let (z toho 11,2 % dívky). 59,9 % tvoří mladiství klienti. Z údajů zjišťujeme, že o 3,6 % vzrostl celkový počet dětí do 15 let. To je způsobeno nárůstem počtu chlapců. U dívek do 15 let došlo k poklesu o 2,7 %.

Tabulka č. 7 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2019

Klienti kurátora pro děti a mládež, rok 2019					
	Celkem	z toho			
		děti do 15 let	z toho dívek	mladiství	z toho dívek
Počet evidovaných klientů	886	387	120	499	140

Graf. č. 7 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2019

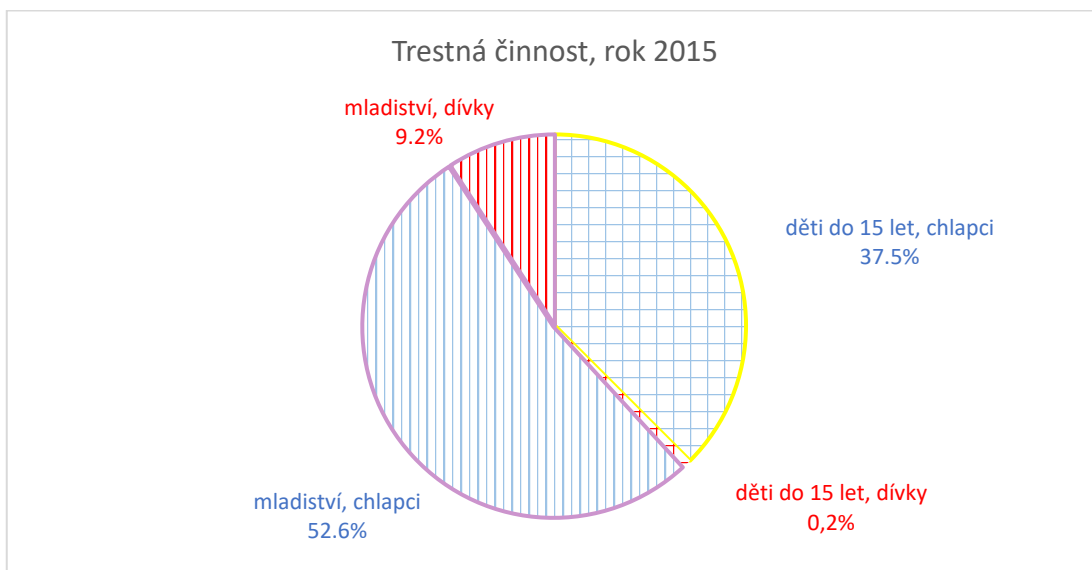
Graf č. 7 hodnotí poslední sledovaný rok. Celkový počet klientů činil 886, což znamená ve srovnání s rokem 2018 mírný nárůst. Z celkového počtu 43,7 % tvoří děti do 15 let (z toho 13,6 % dívky). 56,3 % tvoří klienti mladiství (z toho 15,8 % dívky). Z údajů můžeme vyčíst, že v porovnání s rokem 2018 počet klientů do 15 let vzrostl o 3,6 %, počet dívek do 15 let vzrostl pouze o 2,4 %. Počet mladistvých klesl o 3,6 % (mladistvých dívek o 0,5 %).

Obecně je z grafů za jednotlivé roky patrný mírný pokles celkového počtu případů. Pouze v roce 2019 je mírný nárůst. Jen minimálně se měnily počty mladistvých dívek. Nejvíce se ve sledovaném období měnil počet chlapců v kategorii mladistvých.

Poslední část statistiky se zaměřuje na klienty s rizikovým chováním řešené kurátorem v období let 2015–2019. Ve statistických údajích je daná oblast označována jako výchovné problémy. Jsou zde uvedeny také počty klientů, kteří se dopustili trestné činnosti. Údaje se týkají obou věkových skupin.

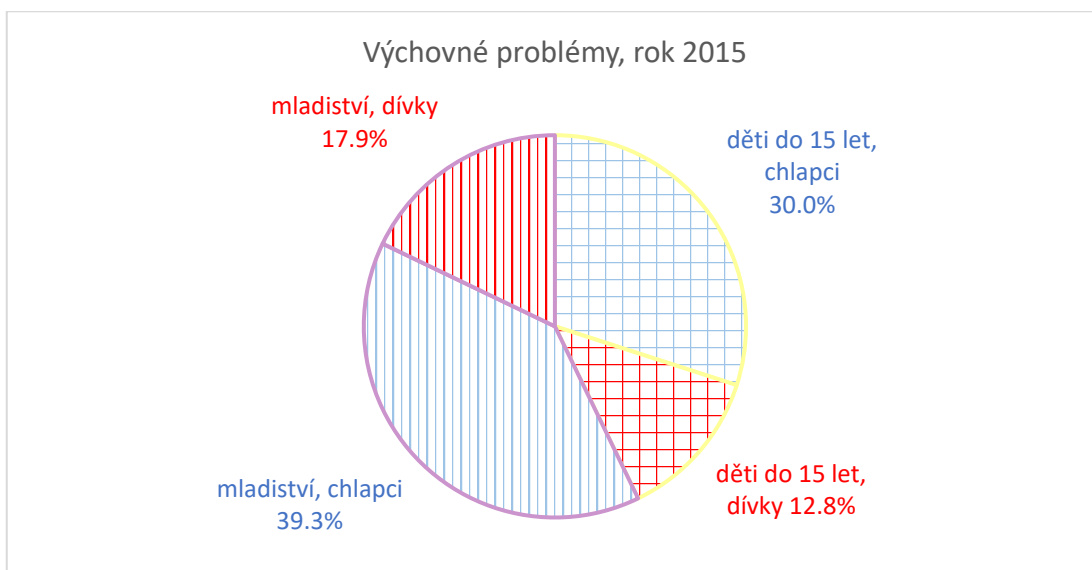
Tabulka č. 8 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2015 (trestná činnost a výchovné problémy)

Klienti kurátora pro děti a mládež, rok 2015					
	Celkem	z toho			
		děti do 15 let	z toho dívek	mladiství	z toho dívek
Trestná činnost	152	58	1	94	14
Výchovné problémy	537	230	69	307	96

Graf č. 8 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2015 (trestná činnost)

Graf č. 8 znázorňuje, že na trestné činnosti se z celkového počtu 152 osob v roce 2015 podílelo 37,7 % dětí do 15 let a 61,8 % mladistvých (z toho 9,2 % dívky).

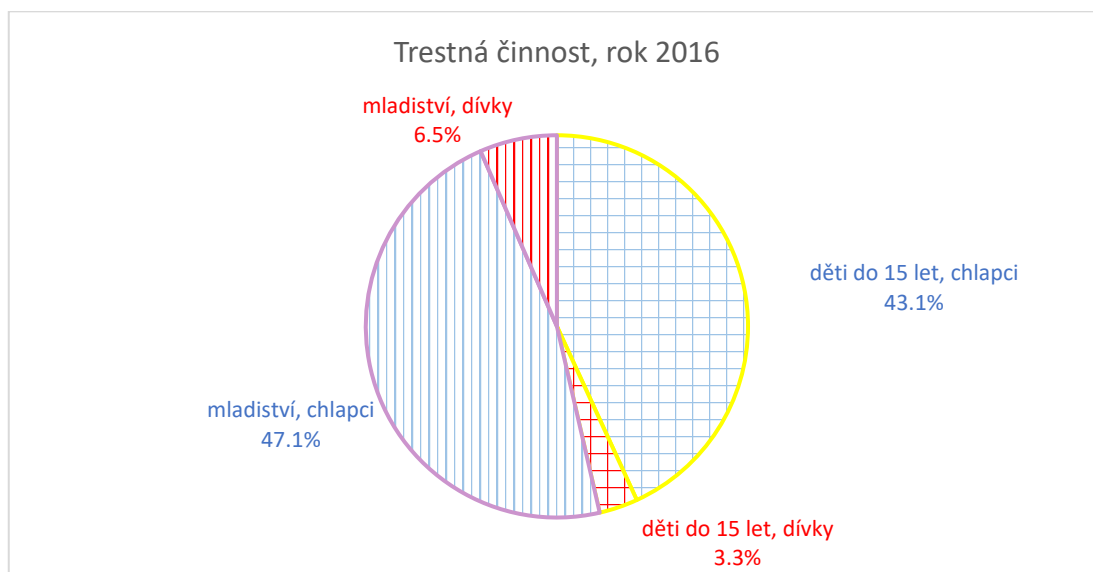

Graf č. 9 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2015 (výchovné problémy)

Graf č. 9 poukazuje na to, že v tom samém roce bylo kurátorem řešeno 537 klientů s výchovnými problémy, z toho 42,8 % tvořily děti do 15 let a 57,2 % mladiství klienti. Dívky do 15 let obsáhly 12,8 % a mladistvé dívky 17,9 %.

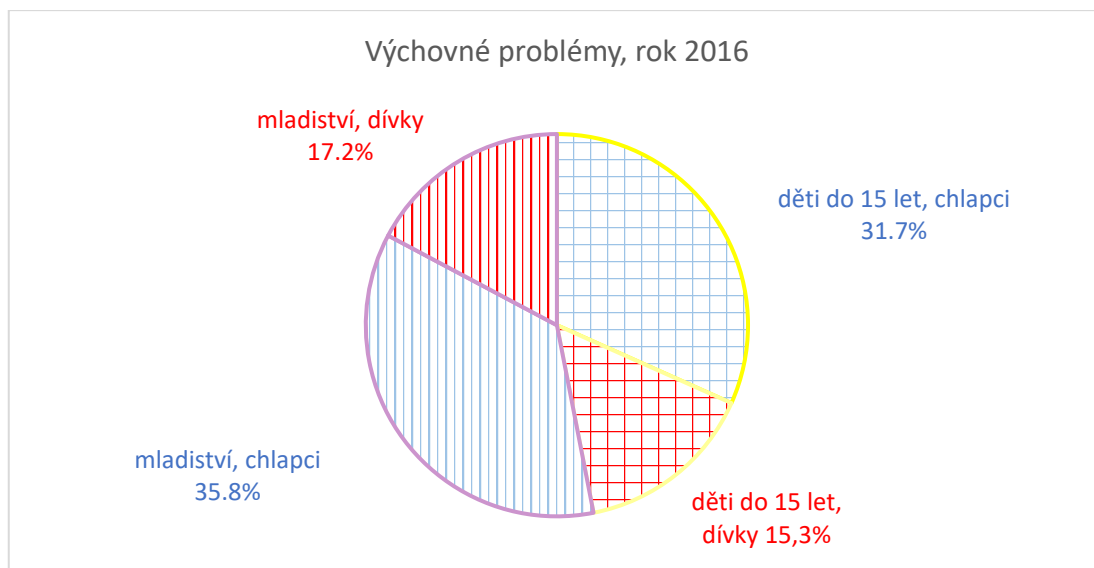
Tabulka č. 9 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2016
(trestná činnost a výchovné problémy)

Klienti kurátora pro děti a mládež, rok 2016					
	Celkem	z toho			
		děti do 15 let	z toho dívek	mladiství	z toho dívek
Trestná činnost	153	71	5	82	10
Výchovné problémy	505	237	77	268	87

Graf č. 10 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2016 (trestná činnost)

Graf č. 10 znázorňuje, že na trestné činnosti v roce 2016 se z celkového počtu 153 osob podílelo 46,4 % dětí do 15 let (z toho 3,3 % dívky) a 53,6 % mladistvých (z toho 6,5 % dívky).

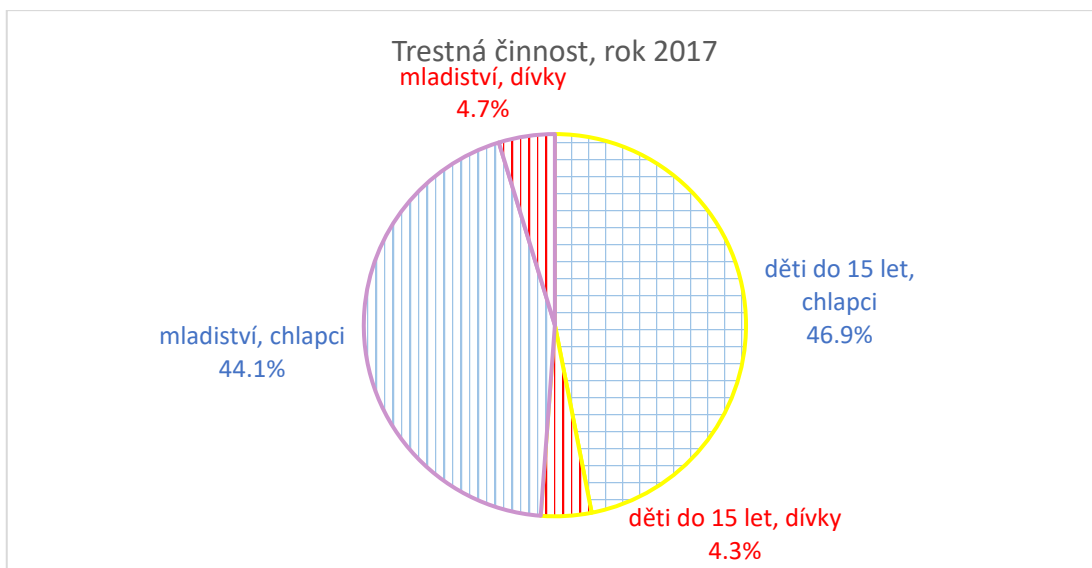

Graf. č. 11 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2016 (výchovné problémy)

V tom samém roce bylo kurátorem řešeno 505 výchovných problémů, z toho se 47,0 % týkalo dětí do 15 let a 53,0 % mladistvých. Dívky do 15 let tvořily 15,3 % a mladistvé dívky 17,2 % (viz **Graf č. 11**).

Tabulka č. 10 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2017 (trestná činnost a výchovné problémy)

Klienti kurátora pro děti a mládež, rok 2017					
	Celkem	z toho			
		děti do 15 let	z toho dívek	mladiství	z toho dívek
Trestná činnost	211	108	9	103	10
Výchovné problémy	383	183	73	200	61

Graf. č. 12 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2017 (trestná činnost)

Z grafu č. 12 je patrné, že na trestné činnosti se z celkového počtu 211 osob podílelo 51,2 % dětí do 15 let (z toho 4,3 % dívky) a 48,8 % mladistvých (z toho 4,7 % dívky).

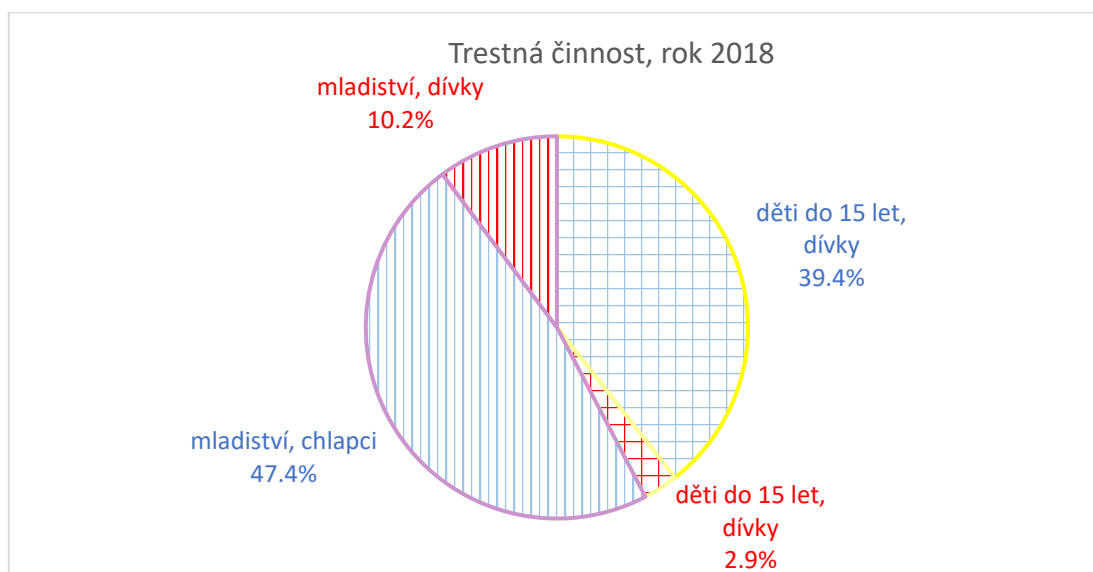

Graf. č. 13 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2017 (výchovné problémy)

Graf č. 13 znázorňuje, že v roce 2017 bylo kurátorem řešeno 383 výchovných problémů, z toho se 47,8 % týkalo dětí do 15 let a 52,2 % mladistvých. Dívky do 15 let tvořily 19,1 % a mladistvé dívky 15,9 %.

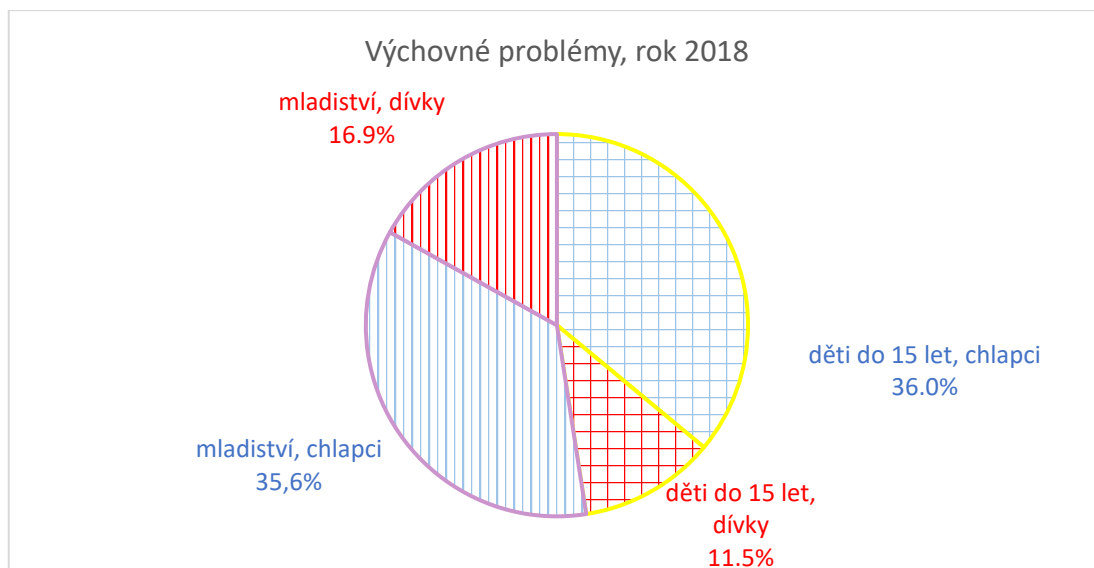
Tabulka č. 11 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2018
(trestná činnost a výchovné problémy)

Klienti kurátora pro děti a mládež, rok 2018					
	Celkem	z toho			
		děti do 15 let	z toho dívek	mladiství	z toho dívek
Trestná činnost	137	58	4	79	14
Výchovné problémy	408	194	47	214	69

Graf. č. 14 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2018 (trestná činnost)

Graf č. 14 udává, že na trestné činnosti v roce 2018 se z celkového počtu 137 osob podílelo 42,3 % dětí do 15 let, z toho jsou 2,9 % dívky, a 57,6 % mladistvých, z nichž dívky tvoří 10,2 %.

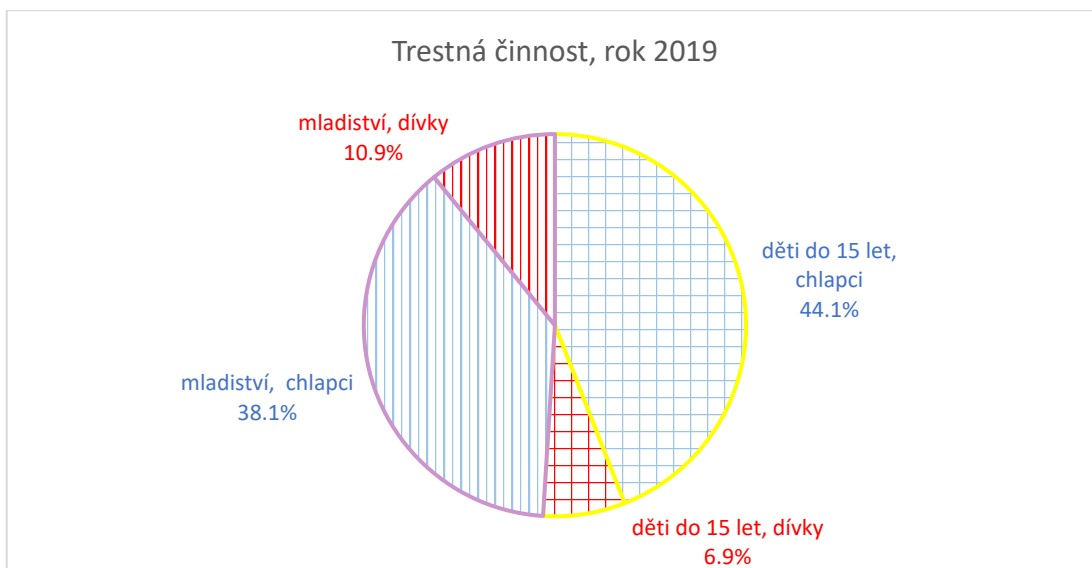

Graf. č. 15 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2018 (výchovné problémy)

V tom samém roce bylo kurátorem řešeno 408 výchovných problémů, z čehož se 47,5 % týkalo dětí do 15 let a 52,5 % mladistvých. Dívky do 15 let činily 11,5 % a mladistvé dívky 16,9 % z celkového počtu (**viz graf č. 15** výše).

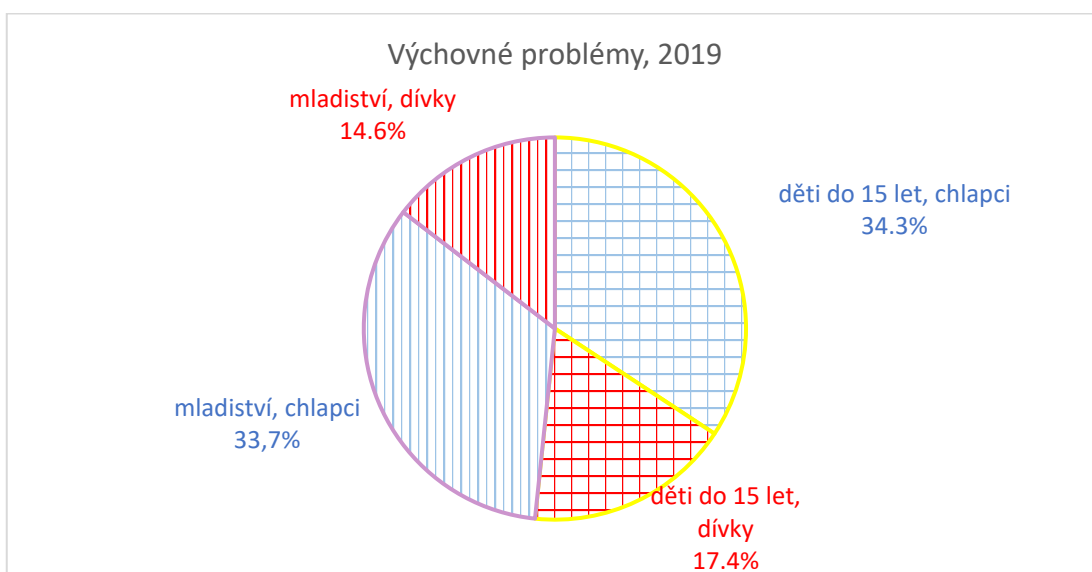
Tabulka č. 12 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2019 (trestná činnost a výchovné problémy)

Klienti kurátora pro děti a mládež, rok 2019					
	Celkem	z toho			
		děti do 15 let	z toho dívek	mladiství	z toho dívek
Trestná činnost	202	103	14	99	22
Výchovné problémy	391	202	68	189	57

Graf. č. 16 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2019 (trestná činnost)

Graf č. 16 znázorňuje, že v roce 2019 se na trestné činnosti z celkového počtu 202 osob podílelo 51,0 % dětí do 15 let (z toho 6,9 % dívky) a 49,0 % mladistvých (z toho 10,9 % dívky).

Graf. č. 17 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2019 (výchovné problémy)

Z **grafu č. 17** vyplývá, že v tom samém roce bylo kurátorem řešeno 391 klientů s výchovnými problémy, z toho se 51,7 % týkalo dětí do 15 let a 48,3 % mladistvých. Dívky do 15 let tvořily 17,4 % a mladistvé dívky 14,6 %.

4. VÝZKUMNÁ ČÁST

Výzkumné šetření je zaměřeno na problematiku rizikového chování dětí ve věkovém rozmezí 12–15 let na základní škole a na možnosti optimálního řešení projevů rizikového chování. Po seznámení se s odbornou literaturou (Hendl, 2005, Miovský, 2006, Švaříček, Šed'ová, 2007) byl stanoven cíl výzkumu, výzkumné otázky a výzkumné metody. Práce obsahuje i popis charakteristiky výzkumného vzorku, prostředí, dále metody sběru dat a charakteristiku analýzy dat. Výzkumná část se zabývá analýzou případové kazuistiky, jejím vyhodnocením a sumarizací výsledků celého výzkumného šetření.

4.1 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsou jádrem výzkumné studie. Mají dvě základní funkce: jsou východiskem výzkumu tak, aby byly na závěr získány výsledky opřené o předem dané cíle a také vytyčují cestu, jakým způsobem lze výzkum provést. (Švaříček, Šed'ová, 2007). Pro tuto práci byly stanoveny následující výzkumné otázky:

1. Na jakých faktorech byla závislá změna chování nezletilého?
2. Proč je důležitá včasná spolupráce s orgánem sociálně právní ochrany dětí a kurátorem pro děti a mládež?
3. Setkalo se vedení školy a učitelé v minulosti s podobným problémem?
4. Může škola výše popsany případ použít pro tvorbu manuálu při řešení obdobného případu?

4.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zpracování daného tématu formou případové studie, seznámení se s prací kurátora pro děti a mládež a se způsoby jeho působení na jedince s konkrétním rizikovým chováním. Z pozorování bylo zjištěno, že ne všichni učitelé mají povědomí o tom, jak s dítětem s rizikovým chováním jednat, kdy mohou dané projevy řešit ještě sami a kdy je již na místě pomoc a spolupráce s kurátorem. Učitel často nemá dostatek času a prostoru na práci s takovým žákem, neboť každé dítě potřebuje pozornost pedagoga. Pokud se ve třídě vyskytuje i více žáků se specifickými poruchami učení nebo s projevy rizikového chováním, je pro učitele naprosto nemožné věnovat všem potřebnou pozornost a péči.

4.3 Výzkumné metody

Ke zpracování dané problematiky a dat byl použit kvalitativní výzkum, který zpracovává data z rozhovorů, z vlastního pozorování a z dostupných dokumentů. Analýza dat se skládá nejen ze získaných dat, ale i z terénních poznámek a výpovědí respondentů. (Švaříček, Šed'ová, 2007). Miovský (2006) popisuje kvalitativní výzkum jako přístup jedinečný a neopakovatelný. „Kvalitativní přístup se tedy nezřídka výzkumu fenoménů, které jsou jedinečné a neopakovatelné a které mohou lidé vnímat velmi odlišně a v různých kvalitách a rovinách.“ (Miovský, 2006, s. 17). V psychologickém výzkumu se navíc s těmito fenomény setkáváme mnohem častěji než s těmi tzv. univerzálními neboli obecně platnými. (Miovský, 2006)

Kvalitativní výzkum může být často označován jako výzkum, při kterém nejsou použity statistické metody či techniky. „Někteří metodologové chápou kvalitativní výzkum jako pouhý doplněk tradičních kvalitativních výzkumných strategií, jiní zase jako protipól nebo vyhraněnou výzkumnou pozici ve vztahu k jednotné, na přírodních základech postavené vědě.“ (Hendl, 2005, s. 49) V této bakalářské práci byla použita analýza dokumentů, pozorování, rozhovor a případová studie.

4.3.1 Analýza dokumentů

Jedna z kvalitativních výzkumných metod je analýza dokumentů. Nabízí možnost získat informace, které by se jinými metodami zjišťovaly špatně. Výhodou je i to, že získané informace nejsou zkreslené, na rozdíl od jiných metod. (Hendl, 2005) Dokumenty mohou být podrobeny analýze z různých hledisek. Nejvýznamnější je rozbor obsahový. V dokumentech se mohou objevovat postoje buďto osobní nebo skupinové, vědomé či nevědomé. Dokumenty mohou být nejen ve formě knih, novin, deníků, ale i ve formě fotografií, obrazů a plakátů. „Za dokumenty se však mohou obecně považovat veškeré stopy lidské existence.“ (Hendl, 2005, s. 132)

4.3.2 Rozhovor

Do metod kvalitativního výzkumu řadíme také rozhovor, který patří k nejsložitějším diagnostickým metodám. Tímto způsobem získáváme informace, které jsme nemohli zjistit pozorováním (Svoboda, 1999). Jsou to informace o názorech, postojích a přáních žáka, a především takové informace, které si žák pamatuje, uvědomuje a může je sdělit (Vymětal, 2003).

Je nutné, aby byla před rozhovorem navozena příjemná atmosféra a byly překonány bariéry. Důležitá je také délka rozhovoru. Bude-li rozhovor moc dlouhý, může nastat situace, že bude respondent na konci rozhovoru již unavený a nebude se soustředit na naše otázky. Naopak při krátkém rozhovoru se může stát, že bude mít respondent pocit, že je hnán dopředu a může odpovídat stručněji, než kdyby měl dostatek času. Metoda klade i vysoké nároky na tazatele, a to z hlediska citlivosti, vysoké koncentrace a v nemalé míře i porozumění.

Existuje několik typů rozhovorů, např. neformální, strukturovaný, skupinová diskuse, skupinové interview či vyprávění. Kladené otázky mohou být otevřené či uzavřené. Při práci kurátora byl použit převážně neformální rozhovor a bylo již předem určeno, že bude trvat maximálně jednu hodinu. Kurátor získával informace formou rozhovoru také od třídní učitelky, ostatních vyučujících, výchovné poradkyně, školní psychologů a spolužáků. Neformální rozhovor byl využit především v těch situacích, kdy bylo pozorování pro získávání informací nedostačující.

4.3.3 Pozorování

Pozorování je jednou z nejstarších metod, jak se člověk dozvídá o světě okolo něj (Ferjenčík, 2000). Všechny informace, které přijímáme, musí projít našimi smyslovými orgány (Svoboda, 1999). Při pozorování je důležitá plánovitost a systematickost. Tyto charakteristiky odlišují běžné pozorování od odborného. Základními otázkami při této metodě jsou „Co“ a „Jak“ pozorovat (Ferjenčík, 2000). Pozorování bylo uplatněno jak na respondentovi, tak i na jeho spolužácích a učitelích, kteří s ním jednali.

4.3.4 Případová studie

Případová studie bývá také označována jako kazuistika. Obsahuje detailní popis jednoho či několika případů. Je to intenzivní a dlouhodobější výzkumná technika a může se týkat i skupiny lidí nebo instituce. Data o vývoji jsou získávána bezprostředně, a to přímým kontaktem, pozorováním nebo rozhovorem (Ferjenčík, 2000). Hartl a Hartlová (2000) ve své knize hovoří o tom, že případová studie může sloužit jako jakási pomoc a faktické srovnání pro obdobné typy případů. K případové studii se vyjadřuje i Hendl (2005), který hovoří o tom, že pokud případ důkladně prozkoumáme, můžeme pak lépe porozumět zase jiným případům, které jsou podobného charakteru. Tento případ pak na konci studie uvádíme do kontextu širších souvislostí. Prakticky jde o to, že získaná data přehledně uspořádáme a následně je analyzujeme. Důležité je věnovat pozornost různým faktorům

a postojům. Rovněž nesmíme zapomenout prozkoumat příčiny, činitele, postupy a také zkušenosti, které s daným případem souvisí.

4.5 Charakteristika místa šetření a výzkumného vzorku

Pro zpracování studie bylo vybráno jako výzkumný vzorek pouze jedno dítě, které navštěvovalo Církevní základní školu a mateřskou školu ve Zlíně.

Zřizovatelem CZŠ a MŠ ve Zlíně je Arcibiskupství olomoucké. CZŠ a MŠ ve Zlíně rozvíjí duchovní rozměr vzdělávání žáků na principech křesťanské morálky. Školu založili v roce 1992 nadšení rodiče spolu s kněžími s myšlenkou, aby jejich náboženská výchova v rodinách měla další pokračování v Církevní základní škole. V roce 2011 vznikla také Církevní mateřská škola. CZŠ a MŠ ve Zlíně je školou rodinného typu a je zapsaná ve školském rejstříku. Výchova v mateřské škole je založena na principech pedagogiky Franze Ketta. Škola žáky vzdělává podle Školního vzdělávacího programu s motivačním názvem „Škola na cestu životem“. Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání (ŠVP pro ZV) v CZŠ a MŠ vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV). Součástí učebního plánu ve všech třídách školy je hodinová dotace náboženské výchovy každý týden. Školu duchovně doprovázejí otcové Salesiáni z farnosti Panny Marie Pomocnice křesťanů na Jižních Svazích ve Zlíně. Škola také aktivně spolupracuje s farností Sv. Filipa a Jakuba ve Zlíně. Rodičům je pro jejich děti nabízená i tzv. přípravná třída, o kterou je velký zájem. V přípravné třídě je zajišťována kvalitní příprava dětí pro vstup do základního vzdělávání se zřetelem na jejich individuální potřeby.

Ve školním roce 2019/2020 se v základní škole vzdělávalo 250 žáků, mateřskou školu navštěvovalo 45 dětí. Provoz školy zajišťuje 57 pracovníků (20 učitelů ZŠ, 4 učitelky MŠ, 7 vychovatelek, 1 školní psycholog, 1 speciální pedagog, 11 asistentů pedagoga a 13 provozních zaměstnanců). Na škole funguje v plném rozsahu školní poradenská činnost, kterou zajišťuje výchovný poradce, školní metodik prevence, školní psycholog a školní speciální pedagog. V loňském školním roce bylo v evidenci výchovného poradce 46 žáků. Nejčastějšími tématy konzultační a poradenské činnosti byly poruchy učení, poruchy chování a kariérové poradenství.

Za výzkumný vzorek byl zvolen pouze jeden žák. Respondent byl vybrán metodou příležitostného výběru zkoumaného souboru. Tato metoda spočívá ve využívání

příležitostí, které získáváme v průběhu výzkumu k tomu, abychom získali účastníky výzkumu (Miovský, 2006). Hlavním kritériem bylo, aby byl jedinec žákem II. stupně ZŠ, vykazoval poruchu chování a byl minimálně jeden školní rok v řešení OSPOD. Studie je o chlapci, který se narodil v lednu 2004. Na začátku výzkumu mu bylo 13 let a byl žákem 6. třídy.

4.6 Získávání dat a zvolené výzkumné metody

Data byla získávána metodou pozorování a analýzou dokumentů, které byly k dispozici v osobní kartě žáka u výchovné poradkyně. Z osobní karty byly použity informace o kázeňských opatřeních (napomenutí a důtky třídního učitele, důtky ředitele školy), zápisy z jednání s rodiči a z výchovných komisí za celé období docházky na základní škole. Jako doplňující fakta sloužily informace z neformálních rozhovorů s chlapcem, jeho spolužáky a třídními vyučujícími.

Pozorování bylo prováděno na chlapci, na jeho spolužácích, vyučujících, zaměstnancích školy i na kurátorovi pro děti a mládež. Byly sledovány vzájemné interakce mezi těmito osobami. Neformální rozhovor byl používán v okamžiku, kdy informace z pozorování byly nedostačující. Při práci a diagnostice tříd bylo využito pozorování (v době vyučování i o přestávkách), rozhovor, dotazníky a třídnické hodiny.

4.7 Výsledky šetření

Na základě údajů v osobní kartě žáka, pozorováním a neformálním rozhovorem s nezletilým, jeho spolužáky, s třídními učitelkami, ředitelkou, výchovnou poradkyní a kurátorem pro děti a mládež byly zjištěny informace, které jsou shrnuty v následujících podkapitolách.

4.7.1 Rodinná anamnéza

Rodina žila v baťovském půldomku o velikosti 3 + 1, který měli na hypoteční úvěr. Otec byl zaměstnán jako dělník a pracoval na směnný provoz. Matka nebyla české národnosti, byla katolického vyznání, v dané době na mateřské dovolené a brigádně pracovala jako pomocnice v kuchyni. Finanční situace rodiny byla napjatá. Otec přinesl výplatu a větší část peněz odcházela na hypotéku a dvě půjčky. Hradil také náklady na provoz domácnosti. Z peněz, které vydělala matka, rodina hradila stravu a další náklady.

V rodině žily čtyři děti – zmíněný chlapec, jeho dvě sestry a bratr. Nezletilý zkoumaný chlapec byl nejstarší ze všech dětí.

4.7.2 Osobní anamnéza

Těhotenství včetně porodu probíhalo bez komplikací. Po narození byla u nezletilého zjištěna dalekozrakost (+ 5,5; + 6,5), astigmatismus, strabismus. Psychomotorický vývoj v raném dětství byl v normě. Před nástupem do základní školy byla u chlapce diagnostikována dílčí emočně sociální nezralost.

Před nástupem do 1. třídy byla provedena korekce vízu – nosí brýle s cylindrickými čočkami. Chlapec byl v péči očního lékaře, pravidelně navštěvoval pediatra, k jiným odborným lékařům nedocházel. Nebyly u něj zjištěny experimenty s jakýmkoliv omamnými psychotropními látkami (OPL). Přiznal experiment s tabákovými výrobky. Jinak byl ze zdravotního hlediska v dobré fyzické kondici (hrál ragby).

4.7.3 Školní anamnéza

V předškolním věku chlapec navštěvoval státní MŠ. V březnu 2010, před nástupem povinné školní docházky, bylo na žádost rodičů provedeno Krajskou pedagogicko-psychologickou poradnou (PPP) vyšetření školní zralosti. Byl doporučen odklad z důvodu dílčí emočně sociální nezralosti a také s ohledem na závažnou zdravotní anamnézu (dalekozrakost astigmatismus, strabismus). Dále bylo doporučeno rozvíjení vizuální percepce (skládání podle předlohy, vyhledávání podobností či rozdílů v obrázcích atd.), rozvíjení verbálních dovedností (popsat děj na obrázku, různé hry se slovy, hledání slov se stejným či opačným významem, převyprávění příběhu), posilování volní složky osobnosti dítěte, rozvíjení jeho sociálních dovedností. Zároveň byla doporučena vhodnost kontaktovat, nejlépe prostřednictvím MŠ, Speciálně pedagogické centrum pro děti se zrakovými vadami. V září 2011, na přání matky, nezletilý nastoupil do 1. třídy na CZŠ ve Zlíně. Z rozhovoru s učitelkami 1. stupně bylo zjištěno, že se otec již při zápisu vyjádřil negativně ke studiu svých dětí na církevní škole. Nesouhlasil s tím pravděpodobně z toho důvodu, že on sám nebyl žádného vyznání.

I. Stupeň ZŠ

První problémy v chování se začaly projevovat již ve 2. třídě.

2. třída

12/2012 – *pohovor s rodiči* – řešena jednodenní absence chlapce (přítomni – matka, třídní učitelka)

Chlapec nebyl ve škole, omlouvala ho sestra, že zvracel. Učitelka předpokládala, že měl střevní virózu, která v těchto dnech mezi dětmi kolovala, ale v omluvence bylo omluvení z rodinných důvodů. Následující den chlapec uvedl, že nebyl nemocný, ale že ho otec nepustil do školy. Na základě těchto informací třídní učitelka telefonovala s matkou, aby zjistila, jaký byl důvod chlapcovy nepřítomnosti ve škole.

Matka se ihned zastavila ve škole a situaci řešila osobně s třídní učitelkou. Uvedla, že syn nebyl včas připraven do školy (neměl připravené věci do plavání na tento den, kdy pravidelně jezdil se třídou), vztekal se a dělal scény. To otce naštvalo a zakázal mu jít do školy jako trest za to, že není schopen být včas a řádně nachystaný. Matka věděla, že to není v pořádku, ale stála za rozhodnutím otce. Třídní učitelka upozornila matku, že nelze dítěti bránit v plnění povinné školní docházky a doporučila společné jednání obou rodičů s odborným poradenským pracovníkem školy a vedením školy.

06/2013 – *napomenutí třídního učitele za opakované porušování školního řádu*

Toto napomenutí bylo uděleno za nevhodné chování a ubližování spolužákům. V září nového školního roku se uskutečnilo setkání třídní učitelky, výchovného poradce, poradenské pracovnice a rodičů k společnému projednání možných postupů výchovy.

3. třída

10/2013 – *Individuální výchovný plán* – podepsána třídní učitelka, matka, školní psychologka a žák. Chlapec se snažil zlepšit své chování, ale pouze krátkodobě. Problémy měl hlavně s vyrušováním v hodinách a s chováním k některým spolužákům, někdy i učitelům. Nenosit důsledně okluzor. Cílem výchovného plánu bylo naučit se řešit konflikty se spolužáky bez násilí, budovat přátelské vztahy, pracovat v hodinách pozorně a bez vyrušování. Nosit okluzor nepřetržitě.

Úkolem školy bylo každý den hodnotit chování žáka do zvláštního deníčku, informovat učitele o žakově povinnosti nosit okluzor, dbát důraz na důslednost a motivaci.

Úkolem žáka bylo nachystat si o přestávkách věci na další vyučovací hodinu, nevyhledávat konflikty se spolužáky, neřešit je agresivně, ve vyučování se hlásit, nebavit se se spolužáky a nevyrušovat.

Návrh opatření v případě nedodržení dohody: v případě agresivního chování – pohovor se zástupcem ředitele, poznámka do žákovské knížky, v případě vyrušování v hodině – úkol navíc, pohovor s učitelkou po vyučování, domácí opatření – zákaz televize, počítače, hraní s kamarády.

04/2014 – důtka třídního učitele (třídní učitelka, ředitel) – ubližování spolužákům, nevhodné chování vůči pedagogům, vyrušování v hodinách.

06/2014 – důtka ředitele školy za agresivní chování – žák opakovaně ubližoval svým spolužákům.

4. třída

11/2014 – pohovor s rodiči (přítomni – třídní učitelka, psychologka, zástupce ředitele, matka, otec)

Důvodem pohovoru byly kázeňské problémy – chlapcovo chování se v posledních týdnech zhoršilo, agresivní projevy vůči spolužákům jsou čím dál častější, neplní si domácí úkoly, začíná být drzý k vyučujícím. Rodiče potvrdili, že se zhoršené chování projevuje i doma. Návštěva dětské psychiatricky zatím nepřinesla konkrétní výsledky, bude tedy vhodné objednat se na další konzultaci.

Škola doporučila do Vánoc řešit problémy pomocí sledování dobrých i špatných projevů chování. Kontrolu bude provádět výchovný poradce. Jako trest za špatné chování bude následovat chlapcovo vyloučení z některých mimoškolních akcí třídy. Za dobré chování bude odměněn pochvalou. Žák bude o těchto opatřeních osobně informován. Pokud nebudou mít předchozí opatření pozitivní výsledek, rodiče budou uvažovat o umístění syna do střediska výchovné péče Domek. Otec s tímto případným řešením však nesouhlasí.

01/2015 – pohovor s rodiči (přítomni – zástupce ředitele, speciální pedagožka, třídní učitelka, matka žáka)

Důvodem pohovoru je informovat o chování a prospěchu žáka a stanovit podpůrná opatření ve spolupráci s rodinou.

Škola informuje matku o mírném zhoršení prospěchu souvisejícího s nepozorností, nesoustředěností a neklidem chlapce. Objevují se časté konflikty se spolužáky, které mají mnohdy podobu afektivního výbuchu spojeného s agresivitou, zvýšená míra vztahovačnosti, neadekvátní reakce na sociální situace (špatné vyhodnocení sociální situace), drzost vůči učitelům, odmítání spolupráce. Škola má obavu z dalšího vývoje chlapce (psychická nestabilita, agresivita, nízká sebedůvěra), jelikož problémy jsou dlouhodobé. Škola pravidelně nabízí výchovná opatření, ale i přesto se problémové chování nelepší, naopak spíše zhoršuje. V současné době řešeno důtkou ředitele.

Škola se bude snažit oslovit chlapcova otce a zdůraznit mu nutnost jeho spolupráce se školou. Jestliže nedojde k adekvátnímu řešení situace ze strany obou rodičů, bude škola informovat Odbor sociálně právní ochrany dětí ve Zlíně. Zároveň je doporučena skupina pro děti s ADHD v rámci Unie Kompas, možnost chlapce zapojit do projektu 5P, doporučen diagnosticko-preventivní pobyt ve Středisku výchovné péče Domek ve Zlíně.

01/2015 – pohovor s rodiči (přítomni zástupce ředitele, otec)

Otci jsou předány veškeré informace, které byly předány matce v předešlém pohovoru. Otci byla zdůrazněna nutnost jeho spolupráce se školou a jeho důležitost ve vývoji chlapce. Znovu zdůrazněno doporučení skupiny pro děti s ADHD v rámci Unie Kompas (kontakt předán), nabídnuta možnost chlapce zapojit do projektu 5P (informace a kontakt předán), doporučen diagnosticko-preventivní pobyt ve Středisku výchovné péče Domek ve Zlíně. Chlapci i rodičům je poskytnuta lhůta 14 dní pro aktivní řešení dané situace. Jestliže po této době nedojde k aktivnímu řešení situace ze strany obou rodičů, bude škola informovat Odbor sociálně právní ochrany dětí ve Zlíně.

01/2015 – důtka ředitele školy za neukázněné a agresivní chování

Žák slovně i fyzicky ubližoval svým spolužákům, choval se nevhodně a drze k vyučujícím, opakovaně vyrušoval v hodinách a nedbal napomenutí vyučujícího.

06/2015 – důtka ředitele školy za neukázněné a agresivní chování

Žák ve 2. pololetí školního roku 2014/15 nezlepšil své chování, slovně i fyzicky ubližoval svým spolužákům, choval se nevhodně a drze k vyučujícím, opakovaně vyrušoval v hodinách a nedbal napomenutí vyučujícího, neplnil svědomitě své školní povinnosti (nenosil pomůcky a domácí úkoly).

Z rozhovoru s třídní učitelkou ve 3. a 4. třídě

Otec nesouhlasil s tím, aby jeho děti chodily na církevní školu. Toto si matka prosadila. V rodině docházelo k častým hádkám mezi rodiči. Otec tvrdil, že on sám měl ve škole poznámky a dvojky z chování. Na základě toho usoudil, že chování jeho syna je v pořádku. Nekladl velký důraz na to, co bylo dohodnuto mezi školou a rodiči, nebyl důsledný v dodržování nastavených pravidel. Třídní učitelka v té době neměla s chlapcem žádný problém. Chlapec ji vnímal jako autoritu, nikdy k ní nebyl drzý, své školní povinnosti si plnil. Celkově se na 1. stupni učil výborně a neměl žádné velké problémy se spolužáky. Avšak občas se objevovaly problémy s pedagogy, kteří si u něj nevybudovali autoritu. Učitelka byla toho názoru, že chlapec nemá špatný charakter, je schopen zvládnout střední školu a zařadit se do společnosti. Měla pouze obavy z jeho vlastní rodiny, neboť především otec pro něj nebyl tím nejlepším vzorem.

5. ročník

10/2015 – pohovor s rodiči (přítomni – třídní učitelka, otec, matka agresora) – fyzický útok Filipa na zkoumaného chlapce

Ráno před vyučováním došlo v šatně k potyčce mezi dvěma žáky a ke zranění chlapce. Ten musel s matkou navštívit úrazové oddělení nemocnice T. Bati. Rentgen potvrdil frakci pravé ruky. V lékařské zprávě bylo uvedeno, že si chlapec poranil ve škole pravou ruku. Pojistná událost byla řešena běžným způsobem. Třídní učitelka navrhovala při pedagogické radě důtku třídního učitele pro žáka Filipa. Zároveň se třídou celou záležitost probrala a v rámci toho děti poučila, že se toto chování již nesmí opakovat.

Rodiče se závěry školy souhlasili, s oběma chlapci mluvili a vysvětlili jim, že je třeba se k sobě navzájem chovat ohleduplněji.

12/2015 – důtka třídního učitele (třídní učitelka, ředitel)

Žáku byla udělena důtka za nevhodné chování, porušení školního řádu a třídních pravidel (záměrné fyzické napadení spolužáka).

Středisko výchovné péče – stanoven termín pobytu na 30. 9 – 26. 11. 2015 – SVP žádalo školu o zaslání informací, v které části probíraného učiva se žák nachází, co by mělo být během pobytu probráno, jaký pohled v rámci vzdělávání má škola na žáka (metody, přístupy, charakteristika, projevy, zkušenost školy atd.)

SVP bylo zaměřeno na výchovnou a terapeutickou práci s chlapcem. Denní vyučovací povinnost měla být z těchto důvodů omezena jen na čtyři hodiny. Pobytu se měli zúčastnit žáci z různých škol, a tudíž nemohly být uplatněny jednotné osnovy. Z tohoto důvodu SVP žádalo o zaslání plánu učiva na dobu pobytu žáka v jejich zařízení. Vzhledem k nízkému počtu vyučovacích hodin byly vypuštěny některé předměty, jednalo se hlavně o výchovy. Žáci byli sice především známkováni, ale mohlo se stát, že z některého předmětu nebyl žák klasifikován známkou, nýbrž hodnocen pouze slovně. I přes důkladné naplánování tohoto pobytu chlapec nenastoupil. Jako důvod uvedli rodiče rodinné důvody.

06/2016 – *důtka ředitele školy* (ředitel)

Důtka udělena za nevhodné chování, porušení školního řádu a třídních pravidel (opakované vyrušování v hodinách, nedostatečná domácí příprava, zapomínání úkolů a pomůcek, neuctivé chování k pracovníkům školy).

V 5. třídě měl chlapec opět jinou třídní učitelku, se kterou vyházel dobře. Učitelka hned na začátku stanovila určitá pravidla, na jejichž dodržování trvala. Podle ní byla matka vždy ta, která se snažila jakékoliv vzniklé problémy ve škole řešit. Bohužel měl ale často konečné slovo otec, jak se bude celá situace řešit. V tomto roce měl chlapec občasné problémy s vyučujícími i spolužáky.

II. stupeň ZŠ

Na druhém stupni se problémové chování začalo stupňovat a vygradovalo v 8. třídě počátkem roku 2018. Jednoho dne došlo ze strany chlapce k agresivnímu útoku na jiného žáka školy. Ředitelka školy musela chlapce uklidnit a o situaci informovala nejen chlapcovu matku, ale také příslušný orgán sociálně právní ochrany dětí. Na ten zaslala oznámení o problémovém chování. V den incidentu se na školu dostavil pracovník OSPOD, konkrétně kurátor pro děti a mládež. S vedením školy a s třídní učitelkou hovořil o vzniklém problému, o celkové situaci chlapce a jeho rodiny. Následoval pohovor s chlapcem, který byl seznámen s náplní práce kurátora, a bylo mu vysvětleno, jaká je jeho role v řešení celé věci. Vzhledem k tomu, že i po tomto incidentu docházelo k nevhodnému chování chlapce na půdě školy a uváděl informace z rodinného prostředí, které byly závažnějšího rázu, např. alkohol u otce, hádky mezi rodiči apod., bylo ve spolupráci s OSPOD domluveno, že bude uspořádána tzv. výchovná komise.

Na této výchovné komisi byli zástupci školy, školní psycholog, oba rodiče, chlapec a kurátor pro mládež. Nejdříve byla rozebrána celková situace rodiny. Dle matky byl emoční vývoj chlapce v normě. Objevovaly se však výbuchy vzteku a nedokázal pracovat pod tlakem. Chování při počátku spolupráce bylo velmi problémové, na hraně umístění do SVP. Nezletilý byl ztotožněn se svým pohlavím a identitou. Prezentoval se zpočátku jako „frajera“, tedy silný a neohrožený. Postupem času, když se s chlapcem pracovalo, se ale ukázalo, že umí být i citlivý a dokáže se zastat druhých. Občas bez rozmyslu prezentoval své názory, aniž by si uvědomoval, zda jsou správné a v pro danou situaci vhodné.

Dále bylo rozebráno chlapcovo problémové chování. Oba rodiče připustili, že se i doma někdy chová až moc suverénně, je drzý a odmítá respektovat nastavené hranice. Největším problémem ve škole bylo dodržování pokynů vyučujících. Učitelům odmouval. Často neuměl pracovat s emocemi a byl velmi výbušný. Jeho výbušné chování bylo za hranou normálního chování, ohrožující nejen pro něj samotného, ale i pro ostatní spolužáky. Rodičům byla nabídnuta různá řešení dané situace. Ti ale nesouhlasili ani s ambulantními návštěvami chlapce v SVP a ani s preventivně výchovným pobytem. V závěru bylo tedy domluveno, že chlapec začne docházet k psychologovi na OSPOD a bude spolupracovat s kurátorem pro mládež.

Do června 2018 byl nezletilý i rodina v pravidelném kontaktu s kurátorem pro mládež. Kurátor pro mládež byl v úzkém kontaktu s třídní učitelkou, navštěvoval chlapce ve škole a za přítomnosti učitelky vždy řešili aktuální problémy a oblasti, na kterých by měl chlapec zapracovat a zlepšit je. Souběžně řešila problémy doma s chlapcem i samotná rodina. Na konci školního roku se ukázalo, že se podařilo pravidelnou spoluprací školy a OSPOD eliminovat závažné formy rizikového chování chlapce.

V lednu 2019 byla škola opět nucena kontaktovat OSPOD. V této době došlo k výraznému zhoršení chování chlapce. Chlapec odmouval učitelům, začal se zhoršovat jeho prospěch ve škole a opět docházelo k výbušnému chování. Byla obnovena intenzivní spolupráce s kurátorem pro mládež. Do této spolupráce byla zapojena i škola, konkrétně třídní učitelka chlapce. Intenzita kontaktů byla zpočátku nastavena v intervalu 1x 14 dnů. Chlapec upozorňoval na napjatou rodinnou situaci. Uvedl, že otec doma jen křičí, hádá se s matkou a pokud je doma, tak všem jen rozkazuje a popíjí alkohol. Vzhledem k těmto

informacím byla do školy pozvána matka chlapce, která uvedla, že chlapec bohužel hovoří pravdu. Zároveň ale syn otce občas provokoval a příliš s ním debatoval.

Během konzultací kurátora s chlapcem a třídní učitelkou se postupně chování chlapce zlepšovalo. Také časem došlo ke zlepšení jeho prospěchu. Byly stanovovány jednotlivé krátkodobé cíle na 14 dnů. Vždy když došlo k posunu, byl chlapec motivován k dalším postupným krokům. V průběhu času se zklidnila i rodinná situace. Na konci 8. třídy byly u chlapce téměř eliminovány výchovné problémy spojené se školní docházkou. V rámci 9. třídy s ním bylo opět pracováno v pravidelných termínech. Kurátor navštěvoval základní školu a pohovory s chlapcem probíhaly za přítomnosti třídní učitelky. Cílem bylo, aby nedošlo k dalšímu rizikovému chování a pohovory byly také směřovány ke zvládnutí přijímacích zkoušek na střední školu. Během 9. třídy se u nezletilého objevily jen drobné výstřelky spojené spíše s dospíváním, než že by se jednalo o závažnější formy rizikového chování.

6. třída

04/2017 – *důtka třídního učitele* (třídní učitelka, ředitelka)

Důtka udělena za nevhodné chování ve vyučování a ke spolužačkám o přestávkách.

V 6. třídě došlo opět ke změně třídní učitelky, která zastávala názor, že nejlepším trestem pro dítě není poznámka. Snažila se být všem žákům rádcem, pochopit je a vytvářet jim podmínky, aby se stmelil třídní kolektiv, jelikož to byla třída, která vznikla spojením dvou pátých tříd. V této třídě byli žáci nejen s problémovým chováním, ale i žáci s poruchami učení a dva žáci s mentálním postižením. Z tohoto důvodu pracovala se žáky i asistentka pedagoga. I já sama jsem měla možnost s touto třídou pracovat jako asistentka pedagoga a chlapce pozorovat. Je nutno konstatovat, že ne vždy byl ten, který spory vyprovokoval. Objevovalo se zde více žáků, kteří měli problém s chováním vůči svým spolužákům a učitelům. V několika případech si sám chlapec uvědomil, že jednání jeho spolužáků je už za hranicích vhodnosti a dokázal je na to upozornit. Chlapec byl v kolektivu oblíbený a měl v něm spíše vůdčí postavení.

Se třídou rovněž pracovala výchovná poradkyně a školní psychologka. Třída se během školního roku zúčastnila několika preventivních programů, ale i přesto došlo k výraznému zhoršení třídy v prospěchu, narůstaly problémy v chování žáků (v dubnu

chlapec dostal důtku třídního učitele za nevhodné chování ke spolužačkám). Zde měl tedy vliv na chlapcovo chování i celý kolektiv.

Třídní učitelka se i přesto všechno snažila děti motivovat a zajistila na konci roku pro celou třídu týdenní školu v přírodě. Podmínkou však bylo, že se všichni budou připravovat na hodiny, plnit si školní povinnosti a dodržovat pravidla slušného chování ke všem zaměstnancům školy a mezi spolužáky. Tento cíl se na základě pozorování učitelkou, vyučujícími a asistentkou pedagoga povedlo naplnit a děti tak mohly odjet na týdenního pobyt do Jeseníků. Sama jsem měla možnost se tohoto pobytu zúčastnit v roli asistenta pedagoga a musím z pozorování konstatovat, že chlapec opravdu nebyl takový „grázlík“ a „drsňák“, za kterého byl často označován některými vyučujícími. Velmi často se projevoval jako citlivý, zodpovědný, vědomý si svých činů a dokázal povzbudit a pomoci slabším spolužákům. Na druhou stranu byl ale i hodně výbušný a ve vypjatých situacích neuměl ovládnout své emoce, které byly navíc doprovázeny nastupující pubertou.

Do třídy s ním chodila i jeho o rok mladší sestra, protože chlapec nastoupil do školy po ročním odkladu školní docházky. Jednou bylo z rozhovoru s chlapcem zjištěno, že se občas musel postarat i o své mladší sourozence, když byla matka na brigádě a otec nebyl doma. Toto je důkazem toho, že dokázal být i zodpovědný a poradit si s částečnou péčí o domácnost.

7. třída

12/2017 – *pohovor s rodiči* (přítomni – třídní učitelka, otec i matka chlapce, ředitelka školy, výchovný poradce, učitel)

Důvodem pohovoru bylo soustavné porušování školního řádu, nevhodné chování k dospělým, narušování výuky, agresivní a vulgární chování ke spolužákům, incident se spolužačkami 11/2017.

Výchovná poradkyně všechny informovala o tom, že žák ve 4. ročníku dostal důtku třídního učitele a ředitele školy. V 5. ročníku byla zároveň jeho třídní učitelkou a několikrát se zasadila o mírnější postihy i přes soustavné porušování školního řádu a pravidel slušného chování. Avšak i přesto vše žák dostal třídní důtku a ředitelskou důtku i v 5. ročníku. V 6. ročníku dostal opět důtku třídního učitele. Chování chlapce nevykazovalo zlepšení, ale naopak zhoršení jednání a chování.

Paní ředitelka informovala rodiče, že dostala zprávu od rodičů jedné dívky, že dostala od chlapce ránu. Tato dívka měla být napadena z toho důvodu, že bránila jinou dívku, kterou měl chlapec uhodit. Celá zmíněná situace pak vyústila ve rvačku, kterou rozehnali přítomní spolužáci. Rodiče dívky sdělili, že po ní hodil židli. Šetřením bylo zjištěno, že incident začal již ráno v šatně. Chlapec se údajně každé ráno „bavil“ různými nepříjemnostmi. Dívka dostala jednu facku již ráno. Rodiče rozporovali druhou facku, kterou měla dostat následovně a také začali tvrdili, že židli hodila po chlapci poškozená dívka. Zároveň se podívovali nad tím, proč nebyli přizváni na prošetření situace hned následující den. Dle nich mají zákonní zástupci právo být přítomni na schůzce kurátora a jejich dítěte na půdě školy. Ředitelka sdělila, že zatím neproběhla pedagogická rada, ale bude chlapci navržen postih formou „dvojky z chování“. Paní ředitelka informovala rodiče o závěrech ze šetření třídní učitelky – závěr – se třídou se bude pracovat v rámci preventivního programu.

Matka v té době sdělila, že syn chodil na pohovory k psychologovi, který konstatoval, že u chlapce není nutná medikace. Ředitelka informovala rodiče o strachu, který mají spolužáci z jejich syna. Matka tuto informaci od třídní učitelky ale nedostala. Na třídních schůzkách jí bylo sděleno pouze zlepšení ve výuce. Matka potvrdila, že od příchodu dívky do třídy opravdu dochází k nesrovnalostem. Paní ředitelka celou situaci s chlapcem probrala a ten projevil vůli zlepšit se. Zároveň chlapce pochválila a snažila se ho motivovat – má velké nadání v mnoha oblastech, daří se mu vynikat v matematice, sportu. Jako motivaci v případě zlepšení celé situace dostal nabídku jet na turnaj. Paní ředitelka tímto udělala tlustou čáru za vším, co se dělo, a dala tak chlapci možnost „začít znovu“. Zároveň apeluje na rodiče, aby umožnili synovi rozvíjet jeho talent v klidném rodinném prostředí.

01/2018 – důtka ředitele školy

Důtka udělena za závažné porušení povinností stanovených školním řádem a to:

- a) Opakované neplnění si svých školních povinností, neseznámení se se školním řádem a jeho opakované nedodržování.
- b) Nerespektování pokynů zaměstnanců školy vydaných v souladu s právními předpisy a školním řádem.
- c) Nezachovávání křesťanského mravního řádu, jeho obecně vžitých pravidel slušného chování a jednání, a to jak ve vztahu k dospělým, tak ke spolužákům:
 - nečiníme jiným to, co nechceme, aby bylo činěno nám,

- nikomu druhému neublížíme a neřešíme konflikty násilím,
 - nepoužíváme vulgární a nevhodná slova.
- d) Úmyslné fyzické nebo psychické ubližování a šikanování spolužáků.

03/2018 – *Výchovná komise* (přítomni – chlapec s rodiči, třídní učitelka, výchovný poradce, ředitelka školy, školní psycholog, kurátor sociálně právní ochrany dětí, sociální pracovnice OSPOD)

Výchovná poradkyně (dále jen VP) přečetla zásady při jednání výchovné komise (dále jen VK). Výchovná komise by měla být orgánem poradním – preventivním, ne represivním – soudním, kontrolním. VK není jednorázové samostatné jednání a ani sama nepřináší konečné řešení nebo „rozsudek“. Měla by být spolu s dalšími předcházejícími a návaznými kroky součástí procesu, který se snaží o vyřešení problému.

Z jednání VK by měla vzejít jasná doporučení pro dítě, rodiče i školu. Atmosféra na jednání VK by neměla být agresivní a zúčastnění se neuchylují k odsuzování, zastrašování nebo vzájemnému obviňování. Po ukončení jednání je třeba začít realizovat úkoly stanovené na VK, aby byl splněn vytyčený cíl.

VK byla svolána pro zhodnocení stavu v období po udělení kárných opatření chlapci v pololetí letošního školního roku, a to pro dlouhotrvající neuspokojivé výsledky prospěchu a nepřijatelné chování. Je nutno zdůraznit, že v posledních 14 dnech došlo ke zlepšení chování chlapce ke spolužákům i v průběhu výuky. Dosud však stále přetrvává absolutní absence domácí přípravy na výuku, a z toho plynoucí průměrné až podprůměrné výsledky studia.

Chlapec při rozhovoru s výchovnou poradkyní sdělil, že bude usilovat o přestup na sportovní školu, což stávající škola podporuje, jelikož nemůže chlapci poskytnout dostatečné podmínky pro rozvoj jeho talentu na sport. Aby mohl přestoupit, je však nutné, aby v pololetí zlepšil svůj prospěch. Cílem jednání je tedy definovat jednotlivé kroky pro udržení současného stavu jeho chování, udržení jeho motivace a zlepšení domácí přípravy.

Třídní učitelka zdůraznila nutné pravidelné setkávání chlapce s psychologem a nutné pozitivní působení na nasměrování chlapce s ohledem na jeho další život (střední školy, práce).

Z tohoto důvodu bude s chlapcem jednou za 14 dní vést rozhovor výchovná poradkyně, aby mu pomohla s nasměrováním. Školní psycholog formuluje potřeby, které vidí nezbytné pro chlapcův další rozvoj: učení se zvládat stresové situace a napětí, nepodléhat agresii, naučit se respektovat to, co je kolem chlapce jiné (tedy přizpůsobování se prostředí a situacím).

Rodiče se budou snažit v rámci rodiny vytvořit vhodné podmínky pro další chlapcův rozvoj. Chlapec není mimo školu nijak extrémně vytížen. Vše tedy závisí na jeho chtění připravovat se na výuku. Pokud bude nutné, je škola ochotna pomoci mu dodatečným doučováním a podpořit ho tak ve vytyčeném cíli. Později se ukázalo, že vytvoření vhodných podmínek v rodině má skutečný vliv na vývoj chlapce. Rodiče byli kurátorem pochváleni.

Kurátor zmínil, že se nezletilý snaží pracovat s psychologem, ale někdy reaguje přehnaně. Chlapec však spolupracuje, uvědomuje si své nedostatky a nesprávné jednání. Snaží se reagovat klidněji, a kromě docházení k psychologovi bude také docházet ke kurátorovi.

Sociální pracovnice OSPOD v minulosti spolupracovala s rodinou a dohodnuté věci fungovaly. Dohodli se tedy, že spolupráce bude pokračovat i nadále. Potvrdila chlapcovu sebereflexi. Podle ní se situace v rodině neskutečným způsobem zlepšila a spolupráce je výborná. Otec bude dohlížet na fyzickou přípravu chlapce a pomůže mu tak k dosažení jeho vytouženého cíle. Chlapec může počítat s podporou nejen rodiny, ale i sociální pracovnice. Důležité je podpořit chlapce v jeho rozvoji.

Závěrem jednání jsou jednotlivé úkoly pro udržení současného stavu jeho chování, udržení jeho motivace a zlepšení jeho přípravy. Úkolem chlapce bude zlepšit přístup k domácí přípravě na výuku, nosit si potřebné pomůcky k daným předmětům, kladně a aktivně přistupovat k průběhu vyučovacích hodin, neopakovat chyby z minulosti ve svém chování a v přístupu ke spolužákům a spolužačkám, spolupracovat s třídním učitelem, výchovným poradcem, školním psychologem a dalšími vyučujícími, spolupracovat s kurátorem.

Úkolem školy a pedagogů bude důsledně kontrolovat plnění úkolů ze strany chlapce, motivovat chlapce k lepšímu prospěchu, zajistit pravidelnou spolupráci chlapce se školním psychologem a výchovným poradcem, mapovat a zapisovat vyučovací hodiny a přestávky, ve kterých nebylo chování a pracovní nasazené v souladu s nastavenými

pravidly třídy. Zároveň musí být sepsán seznam konkrétních žáků, kteří tato pravidla porušují.

Úkolem zákonných zástupců bude pravidelně kontrolovat chlapcovu domácí přípravu, kladně motivovat chlapce k rozvoji jeho talentů a schopností k dosažení jeho cílů, zabezpečit chlapci klidné prostředí pro přípravu na výuku a spolupracovat s třídním učitelem.

Výchovná opatření budou chlapci navrhována v případě negativního a agresivního přístupu ke spolužákům a spolužačkám, jeho negativního postoje k domácí přípravě a průběhu vyučování, nedodržování definovaných zadaných úkolů.

S uvedenými skutečnostmi zákonní zástupci souhlasili a zavázali se řídit se závěry tohoto jednání. V případě pokračujících výchovných problémů vzali zákonní zástupci na vědomí možné další kroky školy, se kterými byli na tomto jednání seznámeni.

Dohoda o spolupráci pro 2. pololetí školního roku 2018/2019 (podepsaní – žák, matka, třídní učitelka, kurátor pro děti a mládež)

Dohoda vymezuje pravidla, práva a povinnosti plněné žákem, jeho zákonnými zástupci a školou při zodpovědné přípravě na školní výuku.

Škola se zavazuje motivovat žáka k aktivní práci ve výuce, pravidelně kontrolovat jeho přípravu na výuku a pravidelně informovat zákonné zástupce žáka o jeho prospěchu a plnění školních povinností pomocí elektronické žákovské knížky (EduPage).

Žák se zavazuje k aktivnímu přístupu ve vyučování – bude v hodinách pracovat na zadané práci. Když něčemu neporozumí, ihned se slušně zeptá vyučujícího. Dále se zavazuje k plnění domácí přípravy na výuku – bude plnit zadané domácí úkoly a nosit pomůcky na výuku. Veškeré domácí úkoly si bude poctivě zapisovat do svého osobního deníku do týdenního plánu, povede si pečlivě sešity do všech vyučovacích předmětů, na testování či zkoušení bude řádně připraven (látku se bude snažit naučit tak, aby v rámci svých možností podal co nejlepší výkon), pomůcky na hodinu bude mít nachystané na lavici před začátkem vyučovací hodiny.

Zákonní zástupci se zavazují umožnit dítěti vhodné a klidné prostředí na přípravu do školy, kontrolovat přípravu dítěte do školy, kontrolovat přichystání pomůcek dítěte na následující den, motivovat dítě k podávání kladných výsledků ve vzdělávání.

8. třída

02/2019 – *Individuální pohovor* (přítomni tři chlapci – aktéři incidentu, ředitelka, třídní učitelka, výchovná poradkyně)

Zákonný zástupce poškozeného chlapce oznámil vedení CZŠ a MŠ ve Zlíně samovolný odchod chlapce z vyučování z důvodu fyzického útoku dalšími žáky. Situace byla řešena se všemi zainteresovanými chlapci a byli upozorněni na nevhodnost svého chování. Všichni chlapci se zavázali, že se budou vzájemně vyhýbat jakýmkoliv útokům slovním, fyzickým a ani si nebudou schovávat nebo ničit věci.

V 8. třídě jsem tuto třídu učila dvakrát týdně z fyziky a díky tomu jsem měla možnost poznat chlapce i z pozice učitelky. V tomto období již škola i rodiče spolupracovali s OSPOD. Díky tomu, že jsem s touto třídou pracovala již dříve jako asistentka pedagoga a znala její chování i z mimoškolní činnosti, znala jsem již docela dobře nejen složení třídy, ale i reakce a chování jednotlivých žáků.

Chlapec byl průměrným žákem, občas neměl domácí úkol, ale jinak byl schopný v hodině pracovat a spolupracovat na základě motivace. Dokázal propojit teoretické vědomosti i s jejich praktickou částí. Někdy reagoval nepřiměřeně a nedokázal odhadnout reakci spolužáků. Ve třídě byl zavedený určitý zasedací pořádek tak, aby chlapec neseděl se žádným spolužákem, který měl rovněž problémy s chováním. Seděl vedle žáka s poruchou učení a jeho úkolem bylo dohlížet a pomáhat mu při práci v hodině. V případě, že tento žák nestíhal, mě měl jako učitele na tuto skutečnost upozornit. Tento úkol plnil zodpovědně a díky tomu, že byl tímto způsobem zaměstnán, odstranilo se tak postupně chlapcovo nevhodné chování v hodinách. Z toho tedy jasně vyplývá, že chlapce stačilo nějakým způsobem zaměstnat (třeba i pomocí druhým), motivovat, a to vedlo k jeho zklidnění.

Chlapec opouštěl základní školu bez výrazných výchovných problémů. Nebylo tedy již nutné, aby rodina spolupracovala s kurátorem pro mládež. Byl přijat i na střední školu. V současné době není rodina vedena v evidenci kurátora pro mládež, z čehož vyplývá, že se u chlapce pravděpodobně již nevyskytují závažné projevy rizikového chování.

4.8 Odpovědi na výzkumné otázky

1) Na jakých faktorech byla závislá změna chování nezletilého?

Chlapec dosahoval mnohem lepších studijních výsledků za předpokladu, že byl pozitivně motivován a chválen, byť jen za dílčí úspěchy. Na prospěchu nezletilého se podílel vliv rodinného prostředí a hádky mezi rodiči. Chování ovlivňovala také častá změna třídní učitelky, na 1. stupni tři učitelky a na 2. stupni dvě učitelky. Rovněž mohla mít vliv na chování chlapce skutečnost, že třídním učitelem byla žena. Chlapec byl otcem totiž pravděpodobně vychováván tak, že muž má v rodině rozhodující slovo a žena se mu musí vždy podvolit.

Chování chlapce bylo při počátku spolupráce velmi problémové, na hraně umístění do SVP. Chlapec byl však přemýšlivý, a za předpokladu, že s ním byl daný problém rozebrán do hloubky, byl schopen uznat i svoji chybu a napravit své chování. Občas zkoušel, kam až může svým chováním posunout hranice – ať už v pozitivním nebo negativním slova smyslu.

Zpočátku se prezentoval jako sebevědomý, silný a neohrožený jedinec. Práce s ním však ukázala, jak citlivý a ohleduplný dokáže být i ke svému okolí. Intenzivní spoluprací s OSPOD, třídní učitelkou, výchovnou poradkyní a školní psycholožkou postupně dokázal mnohem více ovládat své emoce, reagovat přiměřeně na danou situaci a více se zamýšlel nad svým chováním tak, aby nejednal nerozvázně.

2) Proč je důležitá včasná spolupráce s Orgánem sociálně právní ochrany dětí a jeho kurátorem?

Intenzivní a úzkou spoluprací došlo k eliminaci problémového chování a výraznému posunu nezletilého ve vztahu k dospělým. Chlapec byl mezi spolužáky celkem oblíbený, byl kamarádský, zodpovědný, měl smysl pro humor, byl zodpovědný. Bohužel ale i tak byl podle spolužáků občas velmi výbušný. Jakmile začal více přemýšlet nad svým chováním, dokázal tak najít znovu i cestu ke svým spolužačkám, s kterými měl v minulosti problém.

Kurátor v celé situaci plnil funkci nestranného a nezaujatého pozorovatele. Navíc škola nemá takové pravomoce jako OSPOD nejen vůči dítěti, ale i jeho rodičům. Sociální pracovník a kurátor pro mládež může být nápomocen při odhalení skutečných příčin problémového chování, které mohou vycházet z konkrétní situace v rodině. Škola často nemá tu možnost, podhalit skutečnou rodinnou situaci.

3) Setkalo se vedení školy a učitelé v minulosti s podobným problémem?

Ano, ale ve většině případů, tak jako i na mnohých jiných školách, byly tyto problémy řešeny kázeňskými opatřeními v podobě důtky třídního učitele, důtky ředitele a snížené známky z chování, což velmi často nevede k nápravě a řešení problémů.

4) Může škola výše popsany případ použít pro tvorbu postupu při řešení obdobného případu?

Ano, určitě může, i přesto, že vždy záleží na konkrétním dítěti a rodině. Jak bylo už mnohokrát zmíněno, je zde opravdu spousta faktorů, které mají na žáka i celou situaci vliv. S případem problémového chování žáků se již určitě setkalo mnoho učitelů. Bohužel ne všichni dokážou včas rozeznat, kdy je nutné situaci řešit a také někdy nedokážou podniknout dostatečné kroky, které by vedly k posunu chování žáka a jeho dalšímu pozitivnímu vývoji.

4.9 Diskuze

K této problematice jsem nedohledala žádný podrobný výzkum a literatura hovoří o dané věci velmi obšírně. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla vést diskuzi nad svým výzkumem přímo s člověkem z praxe, pracovníkem OSPOD, konkrétně kurátorem pro mládež.

Hlavní problém vidí kurátor v tom, že se výchovné problémy u chlapce projevovaly již na 1. stupni základní školy, a nebyly nijak řešeny za podpory odborníků. Na tuto skutečnost jsem poukázala i ve své práci. Škola se tehdy snažila řešit věc pouze jednáním s rodiči, což bohužel nemělo dostatečný vliv na vývoj celé situace. Dle názoru kurátora se včasným oznámením věci na OSPOD dalo předejít problémům, které se objevily později a vyvrcholily v 8. třídě. Mnohdy rodiče vnímají školu tak, že vyslechnou její názory a stanoviska, ale nijak dál situaci neřeší. Škola jako taková bohužel nemá dostatečné pravomoce tyto záležitosti řešit a přimět tak rodiče k nějakému jednání. OSPOD ale disponuje zákonnými prostředky, jak „přimět“ rodinu spolupracovat.

Otázkou je, kdo by nesl zodpovědnost za to, kdyby při nějaké problémové situaci s chlapcem došlo k ublížení na zdraví. Byla by to škola nebo samotný chlapec a jeho rodina? Tím, že škola tuto skutečnost problémového chování neoznámila příslušnému orgánu, bylo by velmi náročné nějakou takovou situaci řešit. I přesto, že škola tedy

náznaky rizikové chování chlapce neoznámila, byl chlapec postupem času již natolik rozumově vyspělý, že dokázal domyslet důsledky svého chování.

I přesto, že byl k řešení celého případu SPOD přizván až později, lze sledovat velmi pozitivní vývoj chlapce. Jakmile škola začala situaci řešit, došlo k okamžitému navázání spolupráce OSPOD s rodinou. Hlavní myšlenkou celého výzkumu je zdůraznit, jak velmi důležitá je úzká spolupráce školy, OSPOD, rodiny a chlapce. Systematickou spoluprací všech zmíněných chlapec brzy pochopil, že na svém chování a přístupu musí něco změnit a není to jen názor školy.

Samotný kurátor hodnotil přístup školy, především třídní učitelky jako velmi přínosný, profesionální a se zájmem o řešení problémů žáka z její třídy. Pokud by však škola zaujala jen povinnost oznamovací, a nepodílela by se svým aktivním přístupem, celá věc by se řešila jen velmi obtížně. Je dost pravděpodobné, že za jiných podmínek by musel být chlapec nakonec umístěn do Střediska výchovné péče nebo dokonce do zařízení pro výkon ústavní výchovy. OSPOD je sice orgán, který má větší pravomoce než škola, ale k úspěšnému řešení problematických situací potřebuje aktivní přístup všech zainteresovaných stran. Pokud škola nespolupracuje, dochází často k dezinformacím mezi školou, OSPOD a rodiči. Je tedy velmi důležité, aby mezi zúčastněnými byly vyměňovány všechny podstatné informace.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zpracovat téma rizikového chování formou případové studie, seznámit se s prací kurátora pro děti a mládež a se způsoby jeho působení na jedince s konkrétním rizikovým chováním.

Z daného výzkumu je patrné, že nejdůležitější je včasné oznámení rizikového chování na OSPOD, a následné zahájení velmi úzké spolupráce školy, OSPOD, rodiny a samotného dítěte s rizikovým chováním. I toto však není zárukou toho, že nebude rizikové chování daného jedince pokračovat. Ve většině případů tato spolupráce však vede k tomu, že dochází k eliminaci rizikového chování, nebo alespoň ke zmírnění závažnosti tohoto chování. V případě nenavázání této spolupráce by mohlo dojít k tomu, že by dítě muselo být umístěno např. do zařízení pro výkon ústavní výchovy. Neřešení situace s příslušným orgánem by mohlo mít také negativní vliv na budoucí vývoj chlapce po všech stránkách. Případný nezájem školy nebo rodičů by také měl zásadní vliv na vývoj situace. Aktivní účast všech zainteresovaných je tedy v takovýchto případech doslova nutná.

Závěrem je třeba podotknout, že je důležité věnovat problémovému a rizikové chování dostatečnou pozornost. Na místě je prevence v rámci preventivních programů v jednotlivých třídách, aby k takovému chování docházelo co nejméně. Pokud se však ve třídě jakákoliv forma rizikového chování objeví, je na třídním učiteli, aby na třídnických hodinách situaci probral, nastavil pravidla a dbal na jejich dodržování. Rozhodně by neměl takové chování přehlížet anebo k němu přistupovat laxně. Pokud se jedná například o šikanu jedince, je důležité, aby oběť měla pocit jistoty a agresorovi bylo vysvětleno jeho nevhodné chování. Musí být v kolektivu nastaveny určité hranice a také poukázáno na to, jaký může nastat trest v případě jejich porušování.

Nutné je také nestálé vzdělávání pedagogů na toto téma, aby v případě vzniklé situace dokázali včas a správně reagovat. Bohužel v této oblasti nejsou pro učitele dostupné dostatečné vzdělávací programy. Bylo by tedy ke zvážení, zda se v této oblasti nezaměřit na pravidelné a kvalitní vzdělávání učitelů. Vhodná by byla aspoň školení pro učitele s pracovníky OSPOD. Existují totiž stále školy, jejichž ředitelé nepovažují spolupráci s tímto orgánem za důležitou a přínosnou. V dnešní době se ve třídách stále častěji objevují projevy rizikového chování a věková hranice u dětí, které ho vykazují, se stále snižuje. Včasný zásah učitele by tedy mohl mít zásadní vliv nejen na vývoj dítěte

v budoucnu, ale i řešení problematických situací, které mohou u rizikového chování nastat.

Pracovníci OSPOD jsou schopni působením na jedince včas vyřešit nebo zamezit prohlubování problému. Mohou působit na ostatní členy rodiny, mají možnost zmapovat i volnočasové aktivity dítěte a zjistit původ problému, na což škola často nemá čas a ani vhodné podmínky.

Seznam literatury:

- FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 256 s. ISBN 80-7178-367-6
- FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0.
- FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2781-3.
- FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Speciální pedagogika: edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-014-0.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X 8
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040
- HUTYROVÁ, Miluše, Michal RŮŽIČKA a Jan SPĚVÁČEK. *Prevence rizikového a problémového chování*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3725-5.
- JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5447-5.
- KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-x.
- KURCINKA, Mary Sheedy. *Problémové dítě v rodině a ve škole: [dítě mimořádně citlivé, vnímavé, tvrdohlavé, aktivní]*. Praha: Portál, 1998. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-174-6.
- KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 80-7178-945-3.
- LABÁTH, Vladimír. *Riziková mládež: možnosti potencionálních změn*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Série učebnic pro obor sociální práce. ISBN 80-85850-66-4.
- MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5.
- MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5309-6.
- MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-x.
- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-x.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

PUGNEROVÁ, Michaela a Jana KVINTOVÁ. *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5452-9.

RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. *Speciální pedagogika*. 2. vyd., dopl. a aktualiz. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0873-2.

ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-049-9.

SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.

SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. *Kvantitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

VYMĚTAL, Jan. *Lékařská psychologie*. 3. vydání. Praha: Portál, 2003. 400 s. ISBN 80-7178-740-X

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-727-0. MACELA, Miloslav, HOVORKA, Daniel, KŘÍSTEK, Adam, TRUBAČOVÁ, Klára, ZÁRASOVÁ, Zuzana.

[Statistiky | Zlínský kraj \(kr-zlinsky.cz\)](http://www.kr-zlinsky.cz/statistiky-cl-3160.html) [online]. Dostupné z: www.kr-zlinsky.cz/statistiky-cl-3160.html

[Zákony pro lidi – Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění \(zakonyprolidi.cz\)](http://www.zakonyprolidi.cz) [online]. Dostupné z: www.zakonyprolidi.cz

Seznam zkratk:

SPOD	sociálně právní ochrana dětí
SPO	sociálně právní ochrana
ZSPOD	zákon o sociálně právní ochraně dětí
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
Úmluva	Úmluva o právech dítěte
ICT	informační telekomunikační technologie
CZŠ a MŠ	církevní základní škola a mateřská škola
ŠVP pro ZV	školní vzdělávací program pro základní vzdělávání
MD	mateřská dovolená
ADHD	ADHD (zkratka anglického „ Attention Deficit Hyperactivity Disorder “) – hyperkinetická porucha (HKP), porucha pozornosti s hyperaktivitou
LMD	lehká mozková dysfunkce
SVP	Středisko výchovné péče
TU	třídní učitelka
VK	výchovná komise
VP	výchovná poradkyně
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
ORP	obec s rozšířenou působností
OPL	omamné psychotropní látky

Seznam tabulek:

Tabulka. č. 1 – celkový přehled klientů kurátora pro mládež v letech 2015–2019

Tabulka. č. 2 – přehled klientů kurátora pro mládež v letech 2015–2019 dle pohlaví a věku

Tabulka č. 3 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2015

Tabulka č. 4 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2016

Tabulka č. 5 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2017

Tabulka č. 6 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2018

Tabulka č. 7 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2019

Tabulka č. 8 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2015 (trestná činnost a výchovné problémy)

Tabulka č. 9 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2016 (trestná činnost a výchovné problémy)

Tabulka č. 10 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2017 (trestná činnost a výchovné problémy)

Tabulka č. 11 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2018 (trestná činnost a výchovné problémy)

Tabulka č. 12 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2019 (trestná činnost a výchovné problémy)

Seznam grafů:

Graf. č. 1 – celkový přehled klientů kurátora pro mládež v letech 2015–2019

Graf. č. 2 – přehled klientů kurátora pro mládež v letech 2015–2019 dle pohlaví a věku

Graf. č. 3 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2015

Graf. č. 4 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2016

Graf. č. 5 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2017

Graf. č. 6 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2018

Graf. č. 7 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2019

Graf. č. 8 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2015 (trestná činnost)

Graf. č. 9 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2015 (výchovné problémy)

Graf. č. 10 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2016 (trestná činnost)

Graf. č. 11 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2016 (výchovné problémy)

Graf. č. 12 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2017 (trestná činnost)

Graf. č. 13 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2017 (výchové problémy)

Graf. č. 14 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2018 (trestná činnost)

Graf. č. 15 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2018 (výchové problémy)

Graf. č. 16 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2019 (trestná činnost)

Graf. č. 17 – přehled klientů kurátora pro děti a mládež v roce 2019 (výchové problémy)

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Ludmila Flámová
Katedra:	Ústav speciálně pedagogických studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Michal Růžička, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Orgán sociálně právní ochrany dětí a děti s rizikovým chováním
Název v angličtině:	THE BODY of SOCIAL and LEGAL PROTECTION of CHILDREN and CHILDREN with SOCIAL RISK BEHAVIOUR
Anotace práce:	Tato bakalářská práce zpracovává téma rizikového chování formou případové studie. Jejím cílem je seznámit se s prací kurátora pro děti a mládež a se způsoby jeho působení na jedince s konkrétním rizikovým chováním.
Klíčová slova:	rizikové chování, sociálně právní ochrana dětí, škola, rodič, OSPD, kurátor, případová studie
Anotace v angličtině:	This bachelor these is focussing on a risk behaviour in form of case study. The goal is to describe the work of curator for children and young people and his function in dealing with concrete risk behaviour.
Klíčová slova v angličtině:	social risk behaviour, social and legal protection of children, school, parent, OSPD, curator, case study
Přílohy vázané v práci:	1x CD
Rozsah práce:	113 411 znaků
Jazyk práce:	čeština